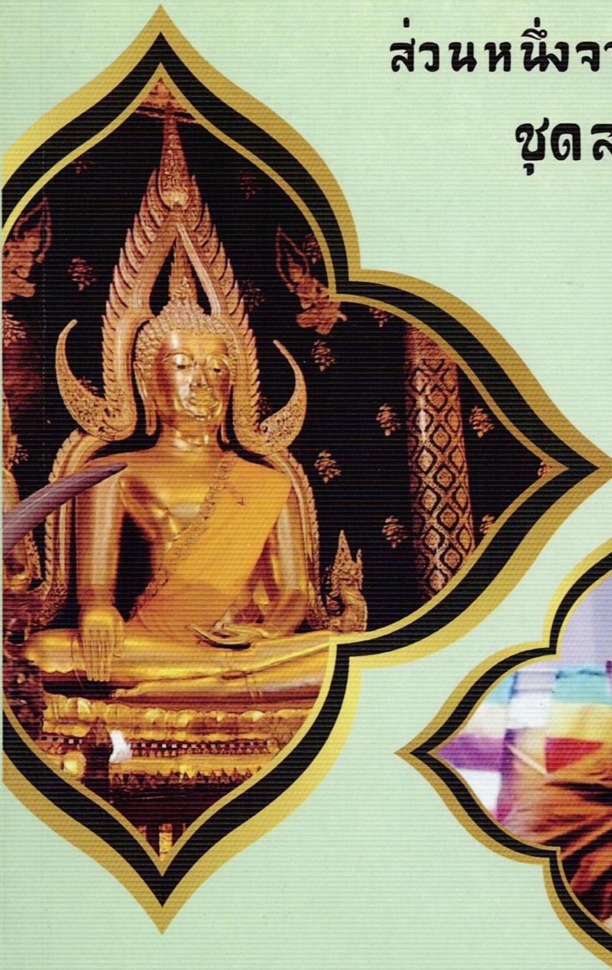
ธรรมบรรยาย
ตามพระไตรปิฎก

ส่วนหนึ่งจากมูลปริยายสูตร
ชุดสติปัฏฐาน

ธรรมบรรยายโดย

พระอาจารย์สมบัติ นันทิโก

(ช่วงวิทยุธรรมะหมายเลข ๓๘๔๔-๓๘๕๐)

เรียบเรียงโดย

ศ.ดร.พญ.สุธาทิพย์ พงษ์เจริญ

ธรรมบรรยายตามพระไตรปิฎก

ส่วนหนึ่งจากมูลปริยายสูตร ชุดสติปัฏฐาน

ธรรมบรรยายโดย พระอาจารย์สมบัติ นันทิโก

(ช่วงวิทยุธรรมะหมายเลข ๓๘๔๔-๓๘๕๐)

เรียบเรียงโดย ศ.ดร.พญ.สุธาทิพย์ พงษ์เจริญ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ
National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

สุธาทิพย์ พงษ์เจริญ.
ธรรมบรรยายตามพระไตรปิฎก ส่วนหนึ่งจากมูลปริยายสูตร ชุดสติปัฏฐาน ธรรมบรรยายโดย พระอาจารย์สมบัติ นันทิโก.
-- พิษณุโลก: พิษณุโลกดอทคอม, 2566.
57 หน้า.
1. พระไตรปิฎก. I. ชื่อเรื่อง.

294.318
ISBN 978-616-608-183-1

ธรรมบรรยายตามพระไตรปิฎก ส่วนหนึ่งจากมูลปริยายสูตร ชุดสติปัฏฐาน ธรรมบรรยาย

โดย พระอาจารย์สมบัติ นันทิโก.

สุธาทิพย์ พงษ์เจริญ.

พิมพ์ครั้งที่ ๑: ๒๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๖๖ จำนวนพิมพ์ ๕,๐๐๐ เล่ม

เพื่อบูชาพระรัตนตรัย (พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์) และแจกเป็นธรรมทาน.

พิมพ์ที่ ร้านพิษณุโลกดอทคอม เลขที่ ๙๙๙/๒ ถ.มิตรภาพ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.พิษณุโลก ๖๕๐๐๐

โทร. ๐๘๑ ๒๘๗๒๑๒๑, ๐๙๕ ๓๕๗๕๘๕๘, ๐๙๔ ๗๐๗๗๐๑๘

แด่ มารดา บิดา ครู อาจารย์

คำนำ

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

"ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกพระอานนท์มารับสั่งว่า ดูกรอานนท์ บางทีพวกเธอจะพึงมีความคิดอย่างนี้ว่า ปาพจน์มีพระศาสดาล่วงแล้ว พระศาสดาของพวกเราไม่มี ก็ข้อนี้ พวกเธอไม่พึงเห็นอย่างนั้น ธรรมและวินัยอันใด เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่พวกเธอ ธรรมและวินัยอันนั้น จักเป็นศาสดาของพวกเธอ โดยกาลล่วงไปแห่งเรา..." ในมหาปรินิพพานสูตร พระสุตตันตปิฎก ข้อ ๑๔๑ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสกับพระอานนท์ ก่อนเสด็จดับขันธปรินิพพาน ข้อที่พุทธบริษัทที่ดีพึงเอาใจใส่ศึกษา เพื่อเป็นอุปนิสสยปัจจัย เป็นพื้นฐานสำคัญของการปฏิบัติในพระศาสนานี้ อันจะนำไปสู่จุดหมายสูงสุดของผู้ปฏิบัติตามพระธรรมคำสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้า นี้เป็นทางแห่งอริยมรรคเพื่อการพ้นทุกข์สิ้นเชิง

ในโอกาสที่ดิฉันน้อมรำลึกพระคุณของพระอาจารย์สมบัติ นันทิโก และท่านพันเอกพิเศษ ธงชัย แสงรัตน์ ผู้เป็นแบบอย่างที่ดีตามสถานภาพของท่าน ในการนำพระธรรมของพระผู้มีพระภาคเจ้าที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อันเป็นมรดกชิ้นสำคัญแห่งพระพุทธศาสนา ที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโปรดประทานไว้ ท่านได้นำมาเผยแผ่ในวงกว้าง ผ่านเสียงแสดงธรรมโดยพระอาจารย์สมบัติ นันทิโก จนกระทั่งได้เกิดปรากฏการณ์แห่งเสียงแสดงธรรมนี้ในสื่อสังคมออนไลน์ อย่างน่าอัศจรรย์ยิ่ง ดิฉันขอร่วมบูชาพระรัตนตรัย โดยการทำหนังสือถอดคำบรรยายจาก 'มูลปริยายสูตร' พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูล-ปัณณาสก์ ที่พระอาจารย์สมบัติได้แสดงธรรมไว้โดยไพเราะยิ่ง ขอพระสัทธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ดำรงอยู่ตลอดกาลนานเทอญ

ดิฉันขอกราบขอบพระคุณพระอาจารย์อญฺญตโร ภิกฺขุ (ภิกษุรูปหนึ่ง) ที่ได้เมตตากรุณาอ่านตรวจแก้ ให้คำแนะนำการพิมพ์หนังสือนี้ กราบขอบพระคุณท่านพันเอก ธงชัย แสงรัตน์ ที่สนับสนุนให้จัดทำหนังสือเล่มนี้ขึ้น และขออนุโมทนาในบุญกุศลของท่านผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาทุกท่านที่ได้ร่วมการจัดพิมพ์ดังมีรายนามที่ท้ายเล่ม ตลอดจนผู้ไม่ประสงค์ออกนาม มา ณ ที่นี้ด้วยความเคารพ

ท่านสามารถขอรับแฟลชไดร์ฟเสียงบรรยายธรรมของพระอาจารย์สมบัติ นันทิโก ความยาว ๑,๘๖๒ ชั่วโมง ได้จากท่าน พันเอก ธงชัย แสงรัตน์ เลขที่ ๑๑๖/๑๖ หมู่ ๑ ต.ช้างเผือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่ ๕๐๒๐๐ โดยแจ้งชื่อ ที่อยู่ และหมายเลขโทรศัพท์ที่ถูกต้อง เพื่อให้จัดส่งถึงท่าน

อนึ่ง ด้วยวัตถุประสงค์ที่จัดทำเป็นหนังสือที่ไม่หนานัก ได้มีเชิงอรรถของคำศัพท์เพียงบางคำในแต่ละหน้าโดยอ้างอิงจากพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) ไว้พอสังเขป ขอขอบคุณ คุณภัคคีณี เทิดสิทธิกุล ที่กรุณาดำเนินการขอข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ หากแต่ความผิดพลาดประการใดในการพิมพ์ ผู้เขียนขอน้อมรับแต่ผู้เดียว

ด้วยความปรารถนาดีต่อผู้อ่านทุกท่าน

ศาสตราจารย์ ดร. แพทย์หญิงสุธาทิพย์ พงษ์เจริญและครอบครัว

จังหวัดพิษณุโลก

๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๖๖

สารบัญ

บทที่ ๑
ทรัพย์ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทอดทิ้งเอาไว้ให้เป็นมรดกของชาวโลก

พระอาจารย์สมบัติ: นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ (๓ จบ) การเรียนพระธรรม เราอย่าไปคิดว่ามาก อย่าไปคิดว่าเยอะ ถ้าเราคิดว่ามาก คิดว่าเยอะ ก็เหมือนกับว่า พระราชโอรสหรือพระราชธิดาของพระเจ้าจักรพรรดิ เกิดมาแล้ว เบื่อหน่ายเหลือเกินที่ต้องมานับพระราชทรัพย์ที่พระบิดาทิ้งมรดกเอาไว้ให้ น่าเบื่อหน่ายไหม ? ขอถามว่า เช้าขึ้นมา ต้องมานับทรัพย์สินอีกแล้ว เบื่อเหลือเกิน ขอเป็นยาจกดีกว่า คือไม่ควรจะเป็นอย่างนั้น (ใช่ไหม ?)

การที่เราเรียนพระสูตรแต่ละสูตร ก็เหมือนกับกำลังนับทรัพย์ของพระราชา คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระองค์ทรงจำแนกทรัพย์ เนื่องจากพระองค์เป็นผู้มีรัตนะมาก มีทรัพย์มาก คำว่า สักกะ ข้าแต่พระองค์ผู้แกล้วกล้า หรือสักกะ สักกยะ มีความหมายหนึ่งว่า พระองค์เป็นผู้มีทรัพย์มาก ทรัพย์คือสัทธา ทรัพย์คือศีล ทรัพย์คือหิริโอตตัปปะ สุตตะ จาคะ ปัญญา ทรัพย์คือสติปัฏฐาน สัมมัปปธาน อิทธิบาท อินทรีย์ พละ โพชฌงค์ องค์มรรค อริยมรรค สามัญญผล นิพพาน สิ่งเหล่านี้ก็เป็นทรัพย์ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทอดทิ้งเอาไว้ให้เป็นมรดกแก่ชาวโลก ซึ่งถ้าเรามีศรัทธาที่จะรับทรัพย์มรดกของพระพุทธเจ้า ก็ไม่ใช่เป็นสิ่งที่น่าเบื่ออะไร กลับน่าจะดีใจว่า วันนี้นั่งนับทรัพย์สินได้ขนาดนี้ เดี๋ยวพรุ่งนี้นับทรัพย์ต่อ ก็ก่อนหน้านี้ติดหนี้ติดสินไว้มาก นั่งไล่บัญชีรายหนี้ ทำไมเรายังอ่านได้อย่างนั้น กิจกรรมใดที่ทำด้วยอำนาจกามฉันทนิวรณ์ กิจกรรมนั้นคือการกู้หนี้ คือการกู้จริง ๆ เป็นการกู้ที่เรียกว่าไม่รู้จะใช้ดอกใช้ผลเมื่อไรจึงจะจบจะสิ้น

วันก่อนเราเรียนจตุพยูหหาระ ว่าตัณหาบางอย่างให้ผลในทิฏฐธรรม[1] ตัณหาบางอย่างให้ผลในอุปปัชชะคือในภพถัดไป ตัณหาบางอย่างให้ผลในภพที่สามเป็นต้นไป กิจกรรมที่เราทำด้วยตัณหา เราทำด้วยความสุข ทำด้วยความเพลิดเพลิน ทำด้วยความสนุกเต็มที่ ทั้ง ๆ ที่รู้อยู่แล้วว่า นั่นให้ผลเป็นทุกข์ มีโทษ จะว่าสุขก็สุขอยู่ ก็ไม่เถียงว่าไม่สุข แต่ว่าเป็นกัมมสมาทาน (การทำกรรม) ที่สุขในปัจจุบัน แต่ให้ผลเป็นทุกข์ต่อไป การศึกษาพระธรรมคำสอนนั้น ถ้าเราตั้งอัตตสัมมาปณิธิดี (ตั้งตนคือตั้งจิตไว้ชอบ) ไม่ใช่เป็นเรื่องทุกข์ ขณะที่อ่านก็มีความสุขแล้ว อย่างที่คุณหมอว่า ก็เป็นอย่างนั้นจริง ๆ คือครั้งหนึ่งหมอบอกว่า ขณะที่ได้อ่านพระไตรปิฎก เหมือนกับเด็กได้ของเล่นใหม่ ที่กำลังเพลิดเพลินพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เปรียบประดุจสวนดอกไม้ วิจิตรด้วยหลากพันธ์นานาประการ ที่หอมไปด้วยกลิ่น นักศึกษาพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ประดุจหมู่ภมรทั้งหลาย มีหมู่ผึ้งเป็นต้น เที่ยวบินโฉบเฉี่ยวดูดดื่มน้ำหวานที่ดอกโน้นที ดอกนี้ที มีความสุขในหมู่มวลดอกไม้

ผู้ที่เป็นพหูสูต มีใจรักที่จะเรียน ที่จะฟังพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็มีความสุขฉันนั้น ไม่รู้จักอิ่ม ไม่รู้จักเบื่อ ไม่รู้จักหน่าย เพราะอะไร ? เพราะนั่นเป็นทางแห่งความสุข รู้อยู่แล้วว่า กุศลธรรมที่เกิดขึ้นนั้นมหากุศลไม่ได้ทุกข์เลย สบายใจด้วย ตอนเกิดก็สบายใจ เช่น สัมมาทิฏฐิ ตอนที่สัมมาทิฏฐิเกิดสบายใจไหม ? ก็สบายใจ วิบากของสัมมาทิฏฐิให้ผลก็ให้ผลเป็นสุขอีก สัมมาสังกัปปะ กุศลสังกัปปะ ไม่ว่าจะเป็นเนกขัมมสังกัปปะ เป็นต้น ตอนที่กุศลเหล่านี้เกิดก็เป็นสุข วิบากแห่งกุศลเหล่านี้ก็ให้ผลเป็นสุข สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ กุศลศีลทั้งหลายเหล่านี้ ตอนที่เจริญก็เป็นสุข ให้ผลก็เป็นสุข สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ ก็นัยเดียวกัน ขณะเจริญก็เป็นสุข ให้ผลก็เป็นสุข แต่ทำไมเราทั้งหลายเวลาเจริญแล้วไม่มีความสุข ทำไมในช่วงที่เจริญ ไม่ค่อยเป็นสุขเลย ทั้งนี้เนื่องจากวินิจฉัยของเราทั้งหลายผิดพลาด มองว่าการอ่านพระธรรม การฟังพระธรรม การตรึก

---

[1] ทิฏฐธรรม = ธรรมที่ตนพึงเห็น, ชาตินี้, ทิฏฐธรรมเวทนียกรรม = กรรมที่ให้ผลในปัจจุบัน คือในภพนี้

พระธรรม เป็นเรื่องที่เป็นภาระ เป็นเรื่องที่เหมือนกับว่า เอาอันใหม่มาทับถม ไม่มองว่านี่คือการแก้ปัญหา ไม่คิดว่าขณะที่อ่านแต่ละครั้งเป็นบุญเป็นกุศล ไม่คิดอย่างนั้น ไม่คิดว่า ขณะที่เราได้อ่านสิบนาที เราได้คิด เป็นบุญตั้งสิบนาที เราไปทำอะไรให้เป็นบุญได้สิบนาที เหมือนกับอ่านพระธรรม ฟังพระธรรม มีไหม ? ไม่มีหรอก สำหรับบุญขั้นทาน ไหนใครให้ทานแล้วเป็นบุญได้ชั่วโมงหนึ่งบ้าง ? อาตมาชมเลย ว่าทำไมเก่งขนาดนี้ อาจจะทำบุญเลี้ยงพระพันกว่ารูป ถ้าอย่างนั้นอาจจะเชื่ออยู่ว่า ยกประเคนไปเรื่อย เป็นพัน ๆ รูป ก็อาจจะเป็นบุญยาวนาน แต่ถ้าธรรมดาทั่ว ๆ ไป ทำบุญอะไรจะให้กุศลเกิดสิบนาที ยี่สิบนาที ครึ่งชั่วโมง สองชั่วโมง สามชั่วโมง เอาบุญประเภทไหนมาทำให้จิตเกิดต่อเนื่องขนาดนั้น

ฉะนั้น การอ่านพระธรรม การฟังพระธรรม หรือตรึกพระธรรมก็ตาม สาธยายพระธรรมก็ตาม จะทำให้จิตของเราเป็นบุญได้มากขึ้น ๆ ดังที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า คนดีทั้งหลาย เวลาทำกุศลอยู่ ทำบุญอยู่ เขาก็บอกว่าบุญนั้นไม่ค่อยดี ตราบใดที่บุญยังไม่ให้ผล แต่เมื่อใดบุญให้ผล เขาก็จะบอกว่าบุญนั้นดี ๆ ดีจริง ๆ ทำไมจึงเป็นอย่างนั้น ทั้งนี้ เนื่องจากว่า วินิจฉัยผิดพลาด ทิฏฐิเราผิดพลาด แต่ถ้าตั้งสัมมาทิฏฐิเอาไว้ดี เอาไว้ถูกต้อง ขณะที่อ่านจะไม่เบื่อ ขณะที่ฟังก็จะไม่เบื่อ ขณะที่ตรึกก็จะไม่เบื่อ ที่เบื่อว่าทำไมไม่ตรึก ทำไมไม่อ่าน อันนี้น่าเบื่อมาก จะหาทุกข์ให้ตัวเองไปถึงไหน จะทำบาปทำกรรมให้ตัวเองไปถึงไหน รู้อยู่แล้วว่าปล่อยจิตเพลิดเพลินไปกับบาปอกุศลมันเป็นทุกข์ มันให้ผลเป็นทุกข์ต่อไป เราจะตั้งตนเป็นศัตรูต่อตัวเองไปถึงไหน ? คือเนื่องจากว่าวิจารณญาณของเราผิดพลาด อย่างถ้าเราบอกว่า คนที่ท่องเที่ยวคือคนที่มีความสุข จริงหรือ ? นักท่องเที่ยวมีความสุขจริงหรือ ? ต้องให้ผู้การ (ธงชัย) เล่าให้ฟังว่า การได้ไปท่องเที่ยวนี้มีความสุขจริงหรือ ? ผู้การว่าอย่างไร ? ได้ไปเที่ยวนี่เป็นอย่างไร ? ไปกับทัวร์ชั้นดีเลย

ท่านผู้การ: อันที่จริงแล้ว การไปท่องเที่ยวเป็นการงานอย่างหนึ่งจริง ๆ ถ้าเรามองให้ตรง เป็นการงานอย่างหนึ่งที่ต้องมีการเตรียม เตรียมก่อนจะไป เตรียมตัวมากจริง ๆ แล้วก็ขณะที่ไป เวลามันก็กำหนดกระชั้น โดยเฉพาะไปทัวร์ธรรมดา ๆ กำหนดกระชั้นชิดมากเลย เรื่องเข้าห้องน้ำ ยุ่งยากมากเลย ใช่ไหมครับ ? ไม่เหมือนอยู่บ้านเราสบาย ๆ ใช่ไหม ? เวลาที่เราไปท่องเที่ยวตรงไหนเราอยากอยู่นานหน่อยก็อยู่ไม่ได้ อ้าว ! เขาไล่ขึ้นรถอีกแล้ว ที่ตรงไหนที่เราไม่ชอบก็อยากจะไปเร็ว ๆ เขาบอกให้อยู่นาน ๆ หน่อย อย่างนี้ครับ มันเป็นการงานจริง ๆ เหน็ดเหนื่อยมากเลย เหน็ดเหนื่อยยังไงรู้ไหมครับ ? เหน็ดเหนื่อยตอนที่ว่า ต้องตื่นเช้ามากเลย แล้วเครื่องบินไม่รู้มันเป็นอย่างไร มันชอบบินตอนดึกอยู่เรื่อยเลย มันออกตอนดึก กว่าจะขึ้นบินได้ เช็คแล้วเช็คอีกอยู่นั่นแหละ กระเป๋าก็พับเข้าพับออก เก็บเข้าเก็บออก แล้วแต่ละคนกระเป๋าใบใหญ่เบ้อเริ่มเลยครับ ไปเปิดดูเถอะครับ โอ้ ! สารพัดเลยครับ หิ้วหนัก ก่อนนี้ผมไปอินเดีย ผมแบกกันแทบแย่ สองคนกับคุณสุคนธ์ แบกกันน่าดูเลย ก็ไปกับคนแก่ทั้งนั้นเลยครับ (เสียงผู้ฟังหัวเราะ) เป็นการงานจริง ๆ ผมเคยถามตัวเองดูว่า เห็นคนฝรั่งเขาเดินเที่ยวกันในตัวเมืองเชียงใหม่ เขาก็ต้องไปหาชื่อถนน แล้วกว่าจะไป บางทีก็ไปเช่าจักรยานถีบกันไป สองคนสามีภรรยา ตัวก็เบ้อเริ่มเลย แดดก็ร้อน ถีบไปท่ามกลางรถยนต์ที่วิ่งไปมานะ เอ๊ ! แล้วมันสุขหรือเปล่านะ ? ผมนึกในใจ จริง ๆ นะ มันไม่น่าจะเป็นอย่างนั้นเลย แล้วก็ไปเห็นสถานที่ต่าง ๆ แว๊บเดียวไปอีกแล้ว โอ้โห ! ไปเห็นสถานที่ที่เขาว่ามันดีเยี่ยมมากเลย แต่ละแห่ง ๆ พอไปเห็นแพล็บ ๆ ก็ต้องกลับอีกแล้ว

มีหมอคนหนึ่งเขาไม่ค่อยชอบเที่ยวที่ไหน แต่ภรรยาของเขาชอบเที่ยวมากเลย ภรรยาเขาไปทั่วเลย เขาพามาเชียงใหม่แล้วก็ไปเที่ยวสงขลา ภรรยาเขาก็คะยั้นคะยอให้ไปดูพระอาทิตย์ขึ้นที่ชายหาดสมิหลา สามีเขาบ่นว่า เฮ้อ ! (แสดงอาการเบื่อหน่าย) ... มาดูพระอาทิตย์นี่ตรงนี้เองน่ะเหรอ (เสียงผู้ฟังหัวเราะ) เสร็จแล้ว พอตอนอีกวันหนึ่ง ก็ไปดูพระอาทิตย์ตกที่แหลมพรหมเทพ

ที่ภูเก็ต เขาก็อุทานว่า เฮื้อ ! ... มาดูพระอาทิตย์ตรงนี้เอง เขาไม่กล้าบ่นให้ภรรยาเขาได้ยิน มันเป็นอย่างนี้จริง ๆ เดินทางนี่มันเหน็ดเหนื่อยมากนะครับ

พระอาจารย์สมบัติ : เพื่อจะได้เห็นดวงอาทิตย์ขึ้น กับดวงอาทิตย์ตก ไปถ่ายภาพดวงอาทิตย์ที่แม่น้ำคงคา ตื่นแต่ดึกตีสี่ ขาขึ้นมาก็ไปเบียดกันดมควัน เขาบอกว่ามีผ้าปิดจมูกไว้คนละอัน ๆ เดี๋ยวมันจะติดฝุ่นติดอะไร ดีไม่ไปติดโรคระบาดกลับมา คือกิจกรรมบางอย่างที่เขาไปท่องเที่ยวกันนี่ ถามว่า เสียสตางค์ไหม ? เสีย สุขภาพเสียไหม ? เสีย ต้องเตรียมการมากไหม ? บอกมาก ให้ผลเป็นสุขหรือเป็นทุกข์ ? โดยมากเป็นทุกข์ ... เพราะกิจกรรมที่เป็นกุศลจริง ๆ มีกันสักเท่าไร เรามาคำนวณดูทั้งหมดเลย กิจกรรมที่เป็นสาระ เป็นกุศลมีเท่าไร ถ้าเทียบกับการศึกษาพระธรรม การฟังพระธรรม การอ่านพระธรรม การตรึกพระธรรม เทียบกันไม่ติดเลย ฉะนั้น ถ้าหากว่าเราทั้งหลายมีใจรักที่จะศึกษาพระธรรม มีใจรักที่จะตรึกพระธรรม พิจารณาพระธรรม เชื่อได้ว่าอีกไม่นาน เราคงได้พ้นจากทุกข์ เพราะพระอริยะทั้งหลาย ไม่ว่าจะอดีต อนาคต ปัจจุบัน พระอริยะทั้งหลาย ท่านเหล่านั้นรักกุศลธรรม รักในการเจริญกุศลธรรม รักในการละบาปละอกุศล ท่านมีความสุขกับการเจริญกุศลธรรม ท่านเห็นคุณของกุศลธรรม ถ้ากุศลไม่เกิด ท่านร้องไห้ ท่านเสียใจมากว่าทำไมกุศลไม่เกิดนะ ของเราทั้งหลาย ถ้าเจริญกุศลได้ถึงขนาดนั้น ก็ไม่นานเชื่อแน่ว่า พ้นทุกข์แน่ ขอให้ร้องไห้เถอะว่า ทำไมกุศลจึงไม่เกิด

สัทธินทรีย์เป็นตัวที่สำคัญที่สุด อย่างในยุคนี้ เบื้องต้น สัทธินทรีย์เขาอ่อนมาก อ่อนแม้กระทั่งว่า ฟังธรรมแล้วเป็นทุกข์ ที่จะต้องอ่านพระธรรมก็เป็นทุกข์ ที่จะต้องฟังธรรมก็เป็นทุกข์ เจริญกุศลก็เป็นทุกข์ เขาไม่เห็นคุณของกุศลแม้ขนาดนั้นเลย พูดถึงคุณของพระพุทธเจ้า เขาก็บอกมากไปเรียนพระธรรมนี่ จะต้องเรียนไปถึงไหน เขาว่าอย่างนั้น คือตำหนิพระรัตนตรัยตั้งแต่เริ่มแรก เริ่มประกาศความที่ตนไม่มีศรัทธาตั้งแต่แรกเริ่ม เมื่อสัทธินทรีย์ไม่ดี วิริยินทรีย์จักมีมาแต่ไหน ความเพียรเขาจะเพียรมาแต่ไหน เขาจะเพียร

ทำอะไร แต่เชื่อไหมว่า ถ้าเขาไม่มีศรัทธาในพระพุทธเจ้า ไม่เจริญกุศลธรรมให้เพียงพอ เชื่อเลยว่า เขาเดือดร้อนแน่ เดือดร้อนจริง ๆ นะ ไม่ได้ขู่ เล่าให้ฟังว่าแต่ว่า มันเดือดร้อนจริง ๆ ตอนที่บุญให้ผล กุศลวิบากยังเต็มที่ คนพาลทั้งหลายก็มัวประมาท แต่อย่าลืมว่า ผลแห่งบุญทั้งหลาย พระองค์ก็ตรัสว่าเป็นชราและมรณะ เป็นสิ่งที่มีความสิ้นสุดเป็นธรรมดา เป็นสิ่งที่มีความแตกสลายเสียหายเป็นธรรมดา ผลบุญยังไม่เที่ยง จะกล่าวไปไยถึงผลบาป ทีนี้ผลบุญที่ไม่เที่ยงมันให้ผลไม่นานนะสิ ผลบาปก็ไม่เที่ยงเหมือนกัน แต่ว่ามันให้ผลไม่เลิกไม่รา ถล่มมาทีเหมือนพายุเลย น้ำท่วมถล่มบ้าน หาบ้านจะอยู่ก็ไม่ได้ ใครจะเคยคิดว่าบ้านที่เหมือนวิมาน แล้วน้ำมันท่วมได้

บทที่ ๒

ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา หิริ โอตตัปปะ

พระอาจารย์สมบัติ : ใครที่จะคิดว่า สังขารที่มันลุกเดินเหินคล่องแคล่ว ทำอะไรก็ได้ดังใจไปหมด มันจะพิการขึ้นมา มันจะวิการขึ้นมา ทำอย่างไรจิตใจที่ว่ามันเคยสดชื่นกระปรี้กระเปร่า ตอนหลังมันเครียดเอ๊าเครียดเอา อึดอัดหงุดหงิด ที่มันเป็นอย่างนั้น คือ ความเป็นไปแห่งสังขารทั้งหลาย ถ้าไม่เจริญกุศลธรรมให้เพียงพอ ที่เป็นนิยยานิกธรรม ธรรมที่นำออกจากทุกข์ เขาก็ไม่พ้นทุกข์หรอก คือการเจริญกุศลธรรม คนที่เจริญได้บ่อย เจริญได้นาน เจริญได้มาก เขาเหล่านั้นรู้จักให้กำลังใจแก่ตัวเอง ทบทวนนะ เขารู้จักให้กำลังใจตัวเอง เขารู้จักให้กำลังสัทธินทรีย์ว่า ตอนนี้ศรัทธาเขาอ่อน เขารู้จักให้กำลังแก่สัทธาพละใช่ไหม เราทั้งหลาย ใครมีวิธีให้กำลังสัทธาพละอย่างไรบ้าง ? มีวิธีให้กำลังวิริยพละเกิดขึ้น หาปัจจัยให้วิริยะพละเกิด เสริมกำลังวิริยะ เสริมกำลังสติ เสริมกำลังสมาธิ แล้วก็เสริมกำลังปัญญา

คนที่รู้จักให้กำลังใจของตัวเอง ใจมีกำลังอยู่ ๕ ประการ หรือกำลัง ๗ ประการก็ได้ กำลัง ๕ ก็คือ ศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา หรือ ๗ ก็เป็นเพิ่มหิริกับโอตตัปปะ ถ้าใครรู้จักเพิ่มกำลังให้แก่จิตตัวเองอย่างนั้นได้บ่อย ๆ ก็ทำที่สุดแห่งทุกข์ได้ ทีนี้ถ้าความเป็นพหูสูตไม่เพียงพอ เราจะเอาอะไรมาเสริมศรัทธาของเรา ถ้าจิตมันเหงาหงอยเบื่อหน่ายท้อแท้ที่จะเจริญกุศลธรรม เราใช้อะไรมาเจริญสัทธินทรีย์ของเรา นึกขี้เกียจขึ้นมา เจริญอย่างไรดี ? นอน ๆ อยู่จะให้ลุกขึ้นเลย คิดอย่างไร ? นี่แหละ จะต้องหาอาหารของวิริยินทรีย์ให้ได้ ระลึกอะไรไม่ได้ นึกอะไรไม่ได้ แต่นึกถึงพระธรรมได้ ทำอย่างไรจึงนึกอย่างนั้นได้ คิดเรื่องอื่นแล้วฟุ้งไปหมด แต่พอคิดถึงธรรมะก็สงบทันทีเลย ให้ได้อย่างนี้ มองเห็นสิ่งใดก็ให้นึกอริยสัจออกเลยว่า อะไรเป็นสัจจะอะไร ไม่เลอะเลือน ไม่หลงลืม ไม่เลอะเทอะ อันนี้แหละ ต้องหาอาหาร เรียกว่าหาอาหาร

หาปัจจัยแห่งกำลังภายในให้ได้ ถ้าทำอย่างนั้นไม่ได้ เราช่วยเหลือตัวเองไม่ได้ ถ้าช่วย เหลือตัวเองไม่ได้ ก็ดังที่กล่าวไป ไม่ได้จริง ๆ ก็ไม่ได้ ก็มันไม่ได้นี่ ทำอย่างไรล่ะ ทีนี้อย่างในสัพพมูลปริยายสูตร คงไม่ลืมนะ สัพพธรรมมูลปริยาย สัพพธรรม หมายถึง อุปาทานขันธ์ ๕, มูลปริยาย มูลตัวนั้นแปลว่า อสาธารณเหตุ, ปริยาย หมายถึง เทศนา, เทศนาที่กล่าวถึงอสาธารณเหตุแห่งอุปาทานขันธ์ ๕ ว่า อะไรหนอเป็นเหตุ เป็นปัจจัยแห่งอุปาทานขันธ์ ๕ ที่ทำให้อุปาทานขันธ์ ๕ เกิดขึ้น ก็ตามสูตรก็คืออวิชชาใช่ไหม ? อวิชชาเป็นมูล เป็นรากเหง้าให้อุปาทานขันธ์ ๕[2] เกิดขึ้น แล้วก็ความสำคัญ มัญญณา มัญญติ ความสำคัญเป็นชื่อของตัณหา มานะ ทิฏฐิ

ตัณหา มานะ ทิฏฐิ ก็ถือว่าเป็นมูลแห่งอุปาทานขันธ์ ๕ ฉะนั้น ตัวมูลแห่งอุปาทานขันธ์ ๕ ก็คือ ตัณหา มานะ ทิฏฐิ ในเนตติปกรณ์ ท่านใช้คำว่า ตัวที่ขยายวัฏฏะให้ยาว ธรรมที่ขยายวัฏฏะให้ยาวไม่มีหยุดมีหย่อน วัฏฏะยาวไปเรื่อย ฉะนั้น สัพพธรรมมูลปริยายสูตร หรือมูลปริยายธรรม ก็หมายถึงธรรมที่เป็นอสาธารณเหตุแห่งการเกิดขึ้นแห่งอุปาทานขันธ์ ๕ ธรรมเหล่านั้นว่าโดยสรุปก็คือ เพราะเขาไม่ทำปริญญา ปุถุชนทั้งหลายเขาไม่ทำปริญญาเลย ความที่เขาไม่ทำปริญญานั่นแหละ เป็นต้นเหตุ เป็นมูลแห่งวัฏฏะ หรือเป็นมูลแห่งอุปาทานขันธ์ ๕ ปุถุชนไม่ทำปริญญาในอะไรบ้าง ? มหาภูตรูป ๔ เขาไม่ทำปริญญาในปฐวีธาตุ ทั้งภายในทั้งภายนอก ไม่ทำปริญญาในอาโปธาตุทั้งภายในทั้งภายนอก ไม่ทำปริญญาในเตโชธาตุ ทั้งภายในทั้งภายนอก ไม่ทำปริญญาในวาโยธาตุทั้งภายในทั้งภายนอก ปฐวีธาตุมีกี่อย่าง ? มี ๔ อย่าง คือ ๑) ลักขณปฐวี ๒) สสัมภารปฐวี ๓) อารัมมณปฐวี ๔) สมมติปฐวี. อาโป เตโช วาโยก็นัยเดียวกัน เมื่อพูดถึงลักขณปฐวีนั้น ก็คือ การพูดถึงลักขณะหรือสภาวะ เพื่อบอกอะไรเรา ? ก็เพื่อจะบอกว่า ตัวจริงของปฐวีธาตุนั้น

---

[2] ความทุกข์, สภาพที่ทนได้ยาก, สภาวะที่บีบคั้น ขัดแย้ง บกพร่อง ขาดแก่นสารและความเที่ยงแท้ ไม่ให้ความพึงพอใจแท้จริง, ได้แก่ ชาติ ชรา มรณะ การประจวบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก การพลัดพรากจากสิ่งที่รัก ความปรารถนาไม่สมหวัง โดยย่อว่า อุปาทานขันธ์ ๕ เป็นทุกข์

มีลักษณะแข็งหรืออ่อน อาโปธาตุนั้นก็มีลักษณะเอิบอาบหรือเกาะกุม เตโชธาตุก็มีลักษณะร้อนหรือเย็น วาโยธาตุก็มีลักษณะเคร่งตึงหรือไหว ก็เพื่อบอกสภาวะหรือตัวจริงของธรรมทั้งหลาย. สภาวธรรมทั้งมวลมีอยู่ทั้งหมด ๗๒ สภาวะ (คือ ๗๒ ลักษณะ)

สิ่งที่เป็นสภาวะจริง ๆ มีอยู่ ๗๒ สภาวะ รูปมี ๑๘ สภาวะ คือ นิพผันนรูป ๑๘ (รูปที่สำเร็จจากสมุฏฐานโดยตรง) หรือสัมมสนรูป ๑๘ (รูปที่ควรพิจารณาก่อน) มีสภาวะเป็นของตน (สภาวรูปคือรูปที่มีลักษณะของตนโดยตรง) รูปที่เหลือเป็นอสภาวรูป ไม่มีสภาวะของตนโดยตรง แต่เพราะอาศัยสภาวรูปจึงมีลักขณาทิจตุกกะด้วย จิตทั้งหมดมีสภาวะหนึ่งเดียว คือ รู้อารมณ์ เจตสิกมีสภาวะ ๕๒ สภาวะ นิพพานมีอีก ๑ สภาวะ ท่านเรียกสภาวธรรม ๗๒ การกล่าวสภาวลักษณะของปฐวี ก็เพราะว่า สภาวะปฐวีไม่เหมือนสภาวะ ๗๑ ที่เหลือ การกล่าวลักษณะอาโปก็คือมันไม่เหมือนกับ ๗๑ ที่เหลืออีกเหมือนกัน เพราะแต่ละอย่าง ๆ ก็มีสภาวะเป็นของตน ๆ อย่างสมมติว่า เรามานั่งเรียนกันในห้องสิบ ยี่สิบ สามสิบคน แต่ละคนก็มีลักษณะเป็นของตน ๆ ใช่ไหม ? การพูดลักษณะเป็นของตน เช่น คนนั้นสูง คนนี้ต่ำ คนนั้นดำ คนนี้ขาว คนนั้นผิวสีอย่างนั้น เป็นการบ่งบอกถึงลักษณะ ก็คือ ประกาศถึงความเป็นของเฉพาะตัว ที่เรียกว่าไม่เหมือนใคร แล้วก็ไม่มีใครเหมือน ถ้าจะต้องเหมือนใครเนี่ยเอาไหม ? โอ้ ! เจ็ดพันล้านกว่าคนในโลก ไม่มีใครเหมือนใครเลย ขนาดแบบพิมพ์มาคล้ายๆ กัน แต่ว่าปั้นออกมาแล้วก็ไม่เหมือนกัน ฉะนั้นก็แสดงถึงความหลากหลายแตกต่างกันไป อันนี้พูดแบบหยาบ ๆ ว่า คนทั้งหลายก็แตกต่างกัน ฉันใด สภาวธรรมทั้งหลายก็มีลักษณะที่แตกต่างกัน ฉันนั้น สภาวธรรมทั้ง ๗๒ นี้ แบ่งเป็นสังขตะ[3] ๗๑ และอสังขตะ[4] ๑

---

[3] สิ่งที่ถูกปัจจัยปรุงแต่ง, สิ่งที่เกิดจากเหตุปัจจัยแต่งขึ้น ได้แก่ สภาพที่เกิดแต่เหตุทั้งปวง, สังขตธรรม คือ ขันธ์ ๕

[4] ธรรมที่ปัจจัยมิได้ปรุงแต่ง, ธรรมที่ไม่เกิดจากเหตุปัจจัย ได้แก่ พระนิพพาน

สังขตะ ๗๑ อสังขตะ ๑ ในบรรดาสังขตธรรมทั้งหลายที่เป็นรูป รูปคือสภาวะที่สลายไป (ด้วยปัจจัยที่เป็นข้าศึก) โดยตรงมีอยู่ทั้งหมด ๑๘ สภาวะ (อสภาวรูป ๑๐ ไม่มีสภาวลักษณะโดยตรง แต่เพราะอาศัยสภาวรูปจึงมีลักขณาทิจตุกกะด้วย) ที่เป็น "นมนลักษณะ"[5] ลักษณะที่น้อมไปรับรู้อารมณ์ก็คือ จิต เจตสิก ก็มี ๕๓ สภาวะ ที่น้อมไปรู้อารมณ์ได้มีอยู่ ๕๓ สภาวะ และอสังขตะ เป็นธรรมชาติที่ไม่รู้อารมณ์ เป็นธรรมชาติที่มรรคผลต้องน้อมเข้าไปหานำมาเป็นอารมณ์ อันนั้นเป็นนิพพาน มีอสังขตลักษณะ เป็นสภาวะหนึ่งในบรรดาสภาวธรรมทั้งหลาย ที่หยาบที่สุดเลยในบรรดาสภาวธรรม ๗๒ ก็คือมหาภูต มหาภูตรูปหยาบที่สุด มหาหยาบก็เลยเรียกมหาภูต เพราะของใหญ่ ๆ โต ๆ ที่สุดในโลก ไม่มีอะไรเกินมหาภูต ในโลกนี้ ที่น่ากลัวที่สุดคือมหาภูต[6] เช่น ความเจ็บปวด ถ้าไม่มีมหาภูตรูป ความเจ็บปวดจะมีไหม ? เช่น ทุกขกายวิญญาณ ปวดหัว ตัวร้อน เป็นไข้ เป็นหวัดทั้งหลาย โรคโดยมากเป็นโรคของมหาภูตทั้งนั้น เช่น ปฐวีกำเริบบ้าง เตโชกำเริบบ้าง วาโยกำเริบบ้าง สามอย่างนี่แหละ หรืออาโปไปทำให้มหาภูตรูปที่เหลือมีปัญหา

ฉะนั้น การกล่าวสภาวะของปฐวี อาโป เตโช และวาโยนั้น ก็เพื่อประกาศสภาวะที่แตกต่างกันของธรรมทั้งหลาย ซึ่งสิ่งนี้ บัณฑิตกำหนดได้ เป็นสิ่งที่กำหนดได้ เพราะคำว่า "กำหนด" นี่ ก็มาจากคำว่าอะไร ? ก็คือ ลักษณะ ลักษณะ ก็แปลว่า เป็นเครื่องกำหนด ปฐวีธาตุมีลักษณะแข้นแข็ง คือ บัณฑิตเขากำหนดได้ว่ามันแข็ง มันไม่ใช่อื่น มันก็แข็งอยู่วันยังค่ำ เพราะฉะนั้น ถ้าเราเห็นเสาบ้าน เรารู้ไหมว่ามันแข็ง บัณฑิตเขาก็กำหนดได้ว่ามันแข็งจริง ๆ เห็นไฟ บัณฑิตเขากำหนดได้ทันทีเลยว่ามันร้อน เห็นน้ำก็ลักษณะเอิบอาบ วาโยก็เคร่งตึง ในบรรดาธาตุทั้งสี่ประการรวมกันเข้าวิปลาสมันเกิด โดยพื้นฐานจริง ๆ สำคัญหมายไหมว่าทั้งหมดนั่นคือมหาภูต ...

---

5 นมนลักษณะ แปลว่า มีสภาวะน้อมไปหา (สื่อถึง): ด้วยความกรุณาจาก ท่านอาจารย์จำรูญ ธรรมดา สาสนธชธัมมาจริยะ หัวหน้าฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย ช่วยอธิบายความหมาย

6 ธาตุทั้ง ๔ คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม

เป็นไปได้น้อย ปุถุชนไม่ได้ทำปริญญาเลย ไม่เคยเข้าไปทำปริญญาในสภาวลักษณะ ไม่เข้าไปใส่ใจ อย่างที่กล่าวบ่อย ๆ ก็คือ ตัวอย่างเห็นดอกไม้ก็ได้ ดอกไม้สวย เป็นสุภนิมิต คนฟังไม่ค่อยโกรธในดอกไม้สวย ดอกไม้นั่นก็มีมหาภูตอยู่ ๔ ประการใช่ไหม ? ปฐวีธาตุในนั้นมีลักษณะแข้นแข็ง อาโปธาตุเอิบอาบ เตโชธาตุอบอุ่นใช่ไหม หรือมันร้อน แล้วก็วาโยธาตุ เคร่งตึง

มีกล้องทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ชนิดหนึ่ง ที่นำมาส่องแล้วเห็นเตโชมันลุกออกมาภายนอก เขาเรียกว่ารังสีอะไรนี่แหละ เช่น เห็นคนเดินไปก็จะมีภาพเป็นเหมือนลูกไฟนี่เดินตามได้ เขาเรียกว่ารังสีที่แผ่ความร้อนออกมาในนั้นนะ (กล้องถ่ายภาพความร้อน Thermal imaging camera กล้องภาพอินฟราเรด) อย่างพวกดอกไม้นี่ ถ้าใช้กล้องชนิดนี้มาส่องมันจะมีไฟเรือง ๆ อยู่ในนั้นเลย มันมีรัศมีของแต่ละอย่าง ๆ สิ่งของก็มี คนก็มี อย่างเช่นว่า สองสามนาทีที่ผ่านมา ใครเดินออกไปจากตรงนี้ เขาเอากล้องอันนี้มาถ่ายแสงอันนี้ได้ เขาทำได้ สมัยใหม่นี่ เขาทำได้หมด ให้มีเป็นไฟลุกเดินได้จริง ๆ แต่ละคนนี่มองเห็นเป็นไฟลุกได้ ตอนโทสะเกิดนั้นก็ไฟลุกท่วมมากเลย รังสีอำมหิตมันแผ่แรงมากตอนนั้น แต่ถ้าธรรมดาก็มีรัศมีออกเหมือนกัน ตอนที่มีเมตตาเป็นต้นเรียกว่ารัศมีใช่ไหม ? ตอนมีโทสะก็รังสีอำมหิตมันแผ่ออกมามาก ฉะนั้นในตัวนั้นมีลักษณะของเตโชธาตุ แต่ที่ถ่ายดูนั้น ถ่ายสีนะ ไม่ใช่เตโชธาตุ แต่ว่าสีก็เป็นตัวที่บอกเตโชธาตุ เพราะว่าสีเป็นตัวบอกให้รู้ว่า นี้ปฐวีธาตุ นี้อาโปธาตุ นี้วาโยธาตุ นี้เตโชธาตุ เพราะสีเป็นธรรมชาติที่เข้าไปอาศัยมหาภูต (เป็นอุปาทายรูป) มหาภูตไม่อาศัยสี แต่สีเป็นสิ่งที่ต้องอาศัยมหาภูต เพราะสีเป็นสัญลักษณ์ของมหาภูต

สีนี้ประกาศลักขณะของปฐวีธาตุมาก นี้ลักขณะของอาโปธาตุ นี้ลักขณะของเตโชธาตุ นี้ลักขณะของวาโยธาตุ แต่ทำไมจึงกล่าวว่า เขาเหล่านั้นไม่ได้ทำปริญญา ? ทำไม ? คือเนื่องจากว่า เขาก็รู้ธาตุเหล่านั้น แต่รู้โดยวิปลาส ธาตุ ดิน น้ำ ลม ไฟเป็นของที่เป็นสาธารณะ สัตว์ทั้งหลายก็รู้ แต่รู้ด้วยอำนาจ

อะไร ? เห็นว่าเป็นสุขบ้าง เห็นว่าเที่ยงบ้าง เห็นว่างามยั่งยืนและเป็นของตน สมมติว่าราวบันไดงาม ๆ นี่ ถ้าเรามองราวบันไดงาม ๆ รู้ใช่ไหมว่ามันแข็ง ใครเดินชนก็อาจจะหัวแตกได้ รู้ใช่ไหม ? ... รู้ ... แต่กลับคุยเรื่องบันไดกันต่อไปว่า บันไดนี่ใช้อะไรทำ อายุใช้งานนานไหม ? ราคาเท่าไร ? นั่นคุยไปเรื่องนั้นแล้ว ไม่ได้คุยเพื่อจะให้รู้ความจริงเลยว่า เออ ! นี่ทั้งหมดก็คือมหาภูต มหาภูตเหล่านี้ มันเป็นที่ตั้งแห่งอภิชฌากับโทมนัสเป็นต้น ไม่เคยเอามาทำปริญญาอะไรเลย แต่ไปอยู่ในโลกของวิปลาส ถามว่า วิปลาสกับความเห็นถูกนี่ มันต่างกันตรงไหน ? เอาง่าย ๆ ว่า คิดแบบเรา อันนี้เป็นวิปลาส คิดแบบพระพุทธเจ้าไม่วิปลาส

เพราะฉะนั้น ใครที่ศึกษาธรรม ต้องแยกสองอย่างนี้ให้เป็น คิดแบบเราเองกับคิดแบบพระพุทธเจ้า ต้องแยกสองส่วนนี้ให้ได้ ถ้าแยกสองอย่างนี้ไม่ได้ ไม่มีประโยชน์สักเท่าไร ถ้าแยกสองส่วนนี้ไม่ได้นะ แต่ถ้ายังแยกไม่ได้ก็เรียนจนกว่าจะแยกได้ ฟังจนกว่าจะแยกได้ ไปฝึกคิดจนกว่าจะแยกได้ ว่าคิดแบบเรามันเป็นอย่างไร คิดแบบเรา เรารู้อยู่แล้วใช่ไหม โลกส่วนนี้เรารู้แล้ว รู้เราแล้วใช่ไหม แต่ยังไม่รู้เขา คือ พระพุทธเจ้า เราก็มาฝึกคิดแบบพระพุทธเจ้า พระองค์คิดอย่างไร เพราะว่า พระองค์อาศัยมหาภูตทั้งหลายทำปริญญา ทีนี้ในส่วนของลักขณปฐวี ลักขณอาโป ลักขณเตโช ลักขณวาโยนี่ อยู่ที่ไหน ? อยู่โดยปราศจากสสัมภาระ (เป็นไปกับส่วนประกอบ) ได้ไหม ?... ไม่ได้ เพราะสิ่งเหล่านั้นจะต้องอาศัยสสัมภารปฐวี สสัมภารอาโป สสัมภารเตโช สสัมภารวาโย แต่ที่ใดมีปฐวี ที่นั่นต้องมีอาโป เตโชและวาโย แต่อะไรมันทำกิจมากที่สุดในสิ่งนั้น ๆ ก็เลยยกให้อันนั้นเป็นใหญ่ เช่น แผ่นดิน แผ่นดินก็ลักขณปฐวีมันมากกว่าอย่างอื่น น้ำทะเลทั้งหลาย ที่เราเรียกว่าน้ำ คือ อาโป ลักขณอาโปมันมีมากกว่าอย่างอื่น ตอนที่ไฟลุกท่วม ขณะนั้นมันก็มีธาตุอื่น แต่เตโชมันทำกิจมากกว่าอย่างอื่น ในขณะที่ลมพัด ขณะนั้นก็มีธาตุ ๔ ถ้าลมไม่พัดเอาดินน้ำไฟไป มันจะพัดเอาอะไรไป ขณะนั้นก็มีธาตุที่เหลือ แต่ธาตุลมมีกำลังกว่า ...

บทที่ ๓

วิบาก กัมมชรูป

พระอาจารย์สมบัติ : เพราะฉะนั้น ที่ใดมีปฐวี ที่นั่นก็มีอาโป เตโช วาโย อย่างเมื่อก่อน สมัยที่เรียนปัฏฐาน[7] ท่านแสดงว่า มหาภูต ๑ เป็นปัจจัยแก่มหาภูต ๓ นี่ ไม่เห็นอานิสงส์เลย ไม่รู้ท่องไปทำไม ก็ไม่รู้ อ่านแล้วก็ผ่านไปพวกนี้ผ่านหมด รู้แล้ว รู้ตอนเห็นพยัญชนะ แต่ว่าในโลกเป็นจริง ไม่เคยเอามาเจริญเลย ไม่เคยเอามาคิดอย่างนี้เลย ไม่ยอมเห็นตามพระพุทธเจ้า คุ้นเคยแต่พยัญชนะ แต่ว่าในอรรถที่เป็นจริงนี้ ไม่มาก อย่างเช่น สสัมภารปฐวีก็แบ่งเป็นสองส่วนใช่ไหม ? ภายในกับภายนอก ภายในหมายความว่า ภายในสิ่งมีชีวิต ภายนอกคือนอกจากสิ่งมีชีวิต ถ้าแปลเป็นธรรมะ เขาเรียกว่า อุปาทินนกะ กับอนุปาทินนกะ (ในอรรถกถามหาหัตถิปโทปมสูตร มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ แสดงว่า อุปาทินนกะ เป็นรูปที่เกิดในสรีระ ไม่ว่าจะเป็นสมุฏฐานใดก็ตาม ไม่ใช่กัมมสมุฏฐานเท่านั้น)

อุปาทินนกะ ก็คือ เกี่ยวเนื่องกับสิ่งมีชีวิต อนุปาทินนกะคือไม่เกี่ยวเนื่องกับสิ่งมีชีวิต ที่เกี่ยวเนื่องกับสิ่งมีชีวิตคืออะไร ? ก็ผม ขน เล็บ ฟันหนัง เนื้อเอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ... อาหารเก่า มันสมอง ส่วนนี้เป็นส่วนที่เกี่ยวเนื่องกับสิ่งมีชีวิต ส่วนที่ไม่เกี่ยวเนื่องกับสิ่งมีชีวิต ก็คือ พวกเหล็ก โลหะ ดีบุก พวกถนนหนทางพวกนี้ เป็นภายนอก พวกต้นไม้ใบหญ้าทั้งหลายนี่ พวกนั้นไม่มีชีวิตอยู่ในนั้น ไม่ได้เป็นอุปาทินนกะ อันนั้นคือสิ่งที่ไม่มีชีวิต ทั้งหมดทั้งภายในหรือภายนอก นั่นก็คือ มหาภูต ถ้าค้นวิเคราะห์ไปแล้ว มีลักษณะของมหาภูต ลักษณะของมหาภูตก็ดูได้จากสสัมภาระ สสัมภาระค้นไปแล้วก็จะมีลักษณะของมหาภูต ทีนี้มหาภูตแต่ละอย่างก็มีสมุฏฐานที่แตกต่างกันไป

---

[7] คัมภีร์ปัฏฐาน เป็นคัมภีร์ที่ ๗ ของพระอภิธรรมปิฎก

ปฐวีก็มี ๔ สมุฏฐานใช่ไหม ? ถ้ามหาภูตภายนอก สมุฏฐานเดียว อันนี้ง่ายมาก ไม่ต้องไปคิดอะไรมากมาย สมุฏฐานเดียว คือ อุตุเป็นสมุฏฐาน ถ้าของดีของประณีต อันนี้เพิ่มขึ้นมาอีกหน่อยหนึ่ง มีบุญเป็นปัจจัย เอ่อ ! มีบุญเป็นปัจจัยให้มหาภูตเหล่านั้น

ถามว่า บ้านนี่ คืออะไร ? บ้านคือมหาภูต เหล็ก หิน ดินทราย ปูน ก็คือธาตุดินต่าง ๆ นี่มาประกอบกัน ... ก็คือมหาภูต ... แต่เป็นของผู้มีบุญ กับมหาภูตอีกอย่างหนึ่งของผู้หมดบุญ ... มันก็มหาภูตนั่นแหละ วัตถุดิบองค์ประกอบมันก็เหมือนเดิม อย่างรถกับเศษเหล็กนี่ต่างกันตรงไหน ? ไม่ต่างกัน ตอนที่มีบุญได้รถอย่างดีใช้ คันเดิมนั่นแหละ ถ้าหมดบุญ แปรสภาพเป็นเศษเหล็กภายในไม่กี่นาที ตัวของมันเองเป็นอุตุชรูปเหมือนกันก็จริง แต่มีบุญและบาปเป็นปัจจัย อย่างเช่น วิมานของเทวดาทั้งหลายนี่ มีบุญเป็นปัจจัย ไฟในอบายทั้งหลายก็มีบาปเป็นปัจจัย เขาบอกว่าไฟนี่ ไม่ตั้งใจไหม้คนพาล แต่คนพาลวิ่งไปให้ไฟมันไหม้เอง มหาภูตก็เหมือนกัน ผู้มีบุญจะได้ใช้มหาภูตอย่างดี ผู้หมดบุญจะได้ใช้มหาภูตอย่างเลว ถ้ากล่าวโดยความเป็นมหาภูต สัตว์นรกก็คือมหาภูต หมู่เปรตทั้งหลายก็คือมหาภูต ดิรัจฉานทั้งหลายก็คือมหาภูต มนุษย์ก็คือมหาภูต ภุมม-เทวดาทั้งหลายก็คือมหาภูต อะไรหนอทำให้มหาภูตเหล่านี้แตกต่างกัน กรรม ... กรรมนี่แหละเป็นเครื่องทำให้มหาภูตเหล่านั้นแตกต่างกัน ถ้าจำแนกกรรม กรรมนี่เป็นตัวจำแนกทำให้สัตว์ทั้งหลายเลวและประณีต คำว่า “สัตว์” ดังกล่าวไปแล้ว “ภูตะ ภูตะ” ที่แปลว่า “สัตว์” นั้น อาศัยอะไรบัญญัติว่า เป็นสัตว์[8] ก็อาศัยมหาภูต โวหารว่า “สัตว์” จึงมีขึ้น อะไรหนอทำให้สัตว์เลวสัตว์ประณีต ? ... ก็กรรม เพราะมหาภูตที่มีกรรมเป็นสมุฏฐาน เราตั้งโวหารเรียกว่าเป็นสัตว์ เพราะอะไร ทำไมจึงเรียกว่าเป็นสัตว์ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ จึงชื่อว่า สัตว์ เพราะอะไร ? เพราะความเป็นผู้ (ติด) ข้องในสิ่งนั้น ๆ

---

[8] “ผู้ติดข้องในรูปารมณ์เป็นต้น”, สิ่งที่มีความรู้สึกและเคลื่อนไหวไปได้เอง รวมตลอดทั้งเทพ มาร พรหม มนุษย์ เปรต อสุรกาย ดิรัจฉาน และสัตว์นรก ในบาลีเพ่งเอามนุษย์ก่อนอย่างอื่น, ไทยมักเพ่งเอาดิรัจฉาน

ในโลกทั้งหลาย เราติดข้องวิบาก กัมมชรูป มากที่สุด อย่างอื่นเราไม่ข้องเท่าไร อย่างอื่นก็ข้องแต่ว่าไม่มากเท่าวิบากกับกัมมชรูป ข้องในวิบากกัมมชรูปนี่ข้องจริง ๆ เลย ข้องจนกระทั่งว่า ใครมาลูบหน้าเราได้ที่ไหนล่ะ ผ้าของเรา พอจะลูบได้นะ แต่ถ้าล่วงเกินมาถึงวิบากกัมมชรูปของเราเมื่อไร โอ้ ! เรื่องใหญ่มากเลย ลูบไม่ได้ ก็ตามงานต่างๆ วัยรุ่นตีกัน เดินเหยียบเท้ากันไม่มีอะไรหรอก ก็เดินเหยียบกัมมชรูปนั่นแหละ มันข้องมากขนาดนั้น มันข้องในมหาภูตนี่ สำคัญหมายยึดติดในมหาภูต โดยเฉพาะส่วนที่เป็นผลของกรรม

ถามว่า นรกนี่ ใครอยากอยู่บ้างไหม สัตว์นรกกลัวตายไหม ? ... เอ้า ! ไม่ขัดกันเองหรือ เอ้า ! ว่าไง บอกว่านรกน่าอยู่ไหม ไม่น่าอยู่ เอ้า ! แล้วชีวิตในนรกไม่ใช่นรกหรือ ? ... นรก ... ถามว่า สัตว์นรกกลัวตายไหม ? ... กลัว ขนาดชีวิตินทรีย์ที่มีในนรกสัตว์ยังข้อง จะกล่าวไปไยถึงสูงขึ้นกว่านั้น ... สัตว์ใดบ้างที่ไม่รักตัวกลัวตาย มีไหม ? คือเพราะคำว่า "สัตว์" แปลว่า ผู้ข้อง แม้ที่สุดอย่างเปรตทั้งหลายนี่ ถามว่า น่ารักไหม สวยไหม ?... ไม่สวย ถามว่า ดีไหมชีวิตของเปรต ? ... ไม่ดี เปรตกลัวตายไหม ? ... กลัว เดรัชฉานทั้งหลายน่าเกลียด น่ากลัวน่าขยะแขยงในหลาย ๆ อย่าง ถามว่า เขารักตัวกลัวตายไหม ? ... รัก

ฉะนั้น มหาภูตที่เกิดจากกรรมเป็นที่ตั้งแห่งโวหารว่าเป็นสัตว์ แล้วสัตว์นี่ติดข้องมาก ๆ เลย ไส้เดือนมันก็รักตัวมัน แมลงมันก็รักแมลง งูเห่ามันก็รักชีวิตของมัน แต่ละอย่างถึงจะน่าเกลียดน่ากลัวขนาดไหน สัตว์นั้น ๆ ก็จะติดข้องมากเลย หนอนรักตัวกลัวตายไหม ? ... ในสายตาของเราบอกหนอนนี่น่าเกลียดไหม ? ... น่าเกลียด แต่ถามว่า หนอนรักตัวเองมันไหม ? ... รักมาก หมู่คนที่ว่าน่าเกลียดที่สุดนี่ เขาก็รักตัวกลัวตาย โดยที่สุดน่าเกลียดถึงที่สุด คนอื่นลืมตาดูไม่ได้ขนาดนั้น เขาก็ยังรักตัวของเขา รักชีวิตของเขา ขอบอกว่า สิ่งใดที่มาจากผลของกรรม สัตว์ติดข้องหมดเลย โดยที่สุดแม้แต่แผลนี่ บอกว่าน่าเกลียดใช่ไหม ? ถามว่า เรารักแผลของเราไหม ? รักหรือไม่รัก ? ... รักมาก เชื่อเถอะ ก็แผลนี่ก่อนหน้านี้มันเคยเป็นแผลมาก่อนไหม ? ... มันก็ไม่เป็น แต่พอได้เหตุปัจจัย

สิ่งนั้นก็เป็นแผล เพราะฉะนั้น สังขารทั้งหลายโดยเฉพาะมีกรรมเป็นสมุฏฐาน เป็นที่ตั้งแห่งมัญญนาจริง ๆ เป็นที่ตั้งแห่งความสำคัญผิดว่า นั่นเรา นั่นของเรา นั่นอัตตาของเรา หรือเรียกว่า ปุถุชนย่อมสำคัญในมหาภูตทั้งหลาย ความสำคัญตัวนั้นแหละเป็นที่มาของสัตว์ แม้กระทั่งมนุษย์และเทวดาทั้งหลายพื้นฐานที่เป็นบาทของเขา คือ ความสำคัญในมหาภูต ผู้ที่ติดข้องในมหาภูต

ทีนี้ในบรรดามหาภูตเหล่านี้ ใครประพฤติผิดในมหาภูต ทำทุจริตกรรมในมหาภูต มหาภูตก็ลงโทษ เขาเรียกว่า “อบาย” เกิดในอบายก็คือพวกที่ถูกมหาภูตลงโทษ แต่ถ้าใครทำดีกับมหาภูต ประพฤติถูกต้องกับกฎเกณฑ์ของมหาภูต เป็นมนุษย์และเป็นเทวดา ก็เป็นภูตอย่างดีหรือเป็นเทวดาอย่างดี ภูโตเป็นภูตหรือเป็นเทวดาใช่ไหม ? ฉะนั้น เป็นมนุษย์หรือเป็นเทวดาก็เนื่องจากทำถูกต้องกับหลักมหาภูต เป็นสัตว์อบายก็เพราะประพฤติผิดในมหาภูต มหาภูตไม่ใช่เป็นสิ่งที่ทำให้สัตว์เอาไว้คิดฆ่า คิดลัก คิดประพฤติผิดในกามเอาไว้พูดเท็จ พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ พูดส่อเสียดเป็นต้น อภิชฌา พยาบาท มิจฉา- ทิฏฐิ เขาไม่ใช่ให้ไปเห็นผิดในมหาภูตอย่างนั้นหรอก แต่สัตว์ทั้งหลายก็ไปประพฤติผิดด้วยอำนาจอกุศลกรรมบถ ๑๐ ในมหาภูต เพราะฉะนั้น ผลก็คืออบาย แต่ถ้าประพฤติถูกในมหาภูต ผลก็คือกามสุคติ ก็เป็นมนุษย์กับเป็นเทวดา แต่ถ้าผู้ที่ใจกว้างขวางในเรื่องมหาภูต ผู้นั้นจะได้เป็นมาร มารนี่ใหญ่นะใหญ่กว่าพรหมบางชั้นด้วยซ้ำไป พระยามารนี่ถ้าทำบุญมาไม่ดีจริง ไม่ได้เป็นมารหรอก ถ้าว่าโดยความกว้างขวางของเขา เขาใจกว้างนะ พระยามารนี่แต่เขาเป็นกลุ่มหมู่สัตว์ที่ให้เฝ้าวัฏฏะอย่างเดียว เป็นเทวดาที่ยินดีในวัฏฏะเป็นหลัก ไม่เห็นคุณของการออกจากวัฏฏะ ยินดีที่จะให้เฝ้าวัฏฏะ แต่เขาก็มีใจกว้างขวางในเรื่องของมหาภูต แต่ถ้าใครคิดจะออกจากมหาภูต เขาไม่ยอม เขาขวาง เพราะฉะนั้น ก็ดูแลมหาภูตต่อไป เฝ้ามหาภูตต่อไป โดยรวม ๆ แต่สัตว์ใดก็ตามที่จะไปเกิดเป็นมารได้ สัตว์นั้นต้องเป็นผู้มีบุญมาก ต้องทำบุญไว้มากจริง ๆ ต้องทำบุญดีจริง ๆ จึงจะได้เกิดเป็นพระยามาร ถ้าไม่อย่างนั้นไม่ได้เกิดเป็นหรอก

บทที่ ๔
มหาภูต

พระอาจารย์สมบัติ : นี่ได้ไปกี่วาระแล้ว ? ... ทำปริญญาในมหาภูต ๔ ต่อไปพิจารณาภูต ภูตะโต ภูโต ภูตะโต พิจารณาภูต แล้วก็เทวะ เทวดา แล้วก็ปชาปติ ก็คือ มาร เท่าที่กล่าวมาทั้งหมด แสดงถึงกามภูมิทั้ง ๑๑ เรียบร้อยแล้ว ปุถุชนไม่เคยทำปริญญาเลย ว่าโดยรวม ๆ นะ ปุถุชนไม่เคยเอาอบายมาทำปริญญา ไม่เคยเอาเปรตมาทำปริญญา ไม่เคยเอาดิรัจฉาน มนุษย์ เทวดามาทำปริญญา แม้กระทั่งมารที่มีอำนาจใหญ่ที่สุดของกามาวจรก็ไม่เคยเอามาทำปริญญา นี่ปุถุชนทั้งหลายเขาไม่ทำปริญญาอย่างนี้ เขาติด เขาข้อง เขายินดีในสิ่งเหล่านี้ ทีนี้เมื่อเขาประพฤติผิดในมหาภูตเหล่านี้ ก็อย่างว่า ก็วนๆ อยู่ในมหาภูตเหล่านี้ แต่ถ้าคนที่ประพฤติถูก เป็นมนุษย์ เป็นเทวดา เป็นมาร ทีนี้มีคนกลุ่มคนที่ประพฤติถูกต้องในมหาภูตอีก พวกนี้เอามหาภูตมาทำฌาน พวกนี้ก็กำหนดปฐวีเหมือนกัน แต่กำหนดโดยอารัมมณปฐวี เมื่อประพฤติดี ประพฤติถูกในอารัมมณปฐวี พวกนี้ก็เกิดเป็นพรหม ทบทวนนะ ... มาดูว่า ปฐวี อาโป เตโช วาโย อันนี้พูดถึงลักขณะก่อนนะ ลักขณะนี้ ลักขณะ แปลว่า เครื่องกำหนด คือ เป็นเครื่องกำหนดได้ว่า ปฐวีนี้แข็ง กำหนดได้ว่า อาโปเอิบอาบ เตโชความอุ่น วาโยเคร่งตึง

แต่ละอย่างที่กล่าวถึงลักษณะ เพราะเขามีลักขณะพิเศษกว่าอย่างอื่น ซึ่งสภาวะทั้งหมดมี ๗๒ แต่ละอย่างก็คือ ๑ ใน ๗๒ ลักขณะเหล่านี้ อยู่โดยปราศจากสสัมภาระได้ไหม ? ... ไม่ได้ ฉะนั้น ก็เลยแบ่งเรียกพวกธาตุ ๔ เหล่านี้เรียกว่าเป็นสสัมภาระ สสัมภาระนี้แบ่งออกเป็นภายในกับภายนอก

สสัมภาระภายในกับภายนอก ถ้าเป็นภายใน สรุปรวม ๆ มี ๔๒ (ผม ขน เล็บ ... มันสมอง ... ดี เสลด ... ไฟยังกายให้อบอุ่น ... ลมพัดขึ้นเบื้องบน ... ลมหายใจ) ถ้าภายนอกก็ไม่ต้องนับหรอกนะ เหลือบตาไปตรงไหนก็เห็นหมดเลย นั่นแหละ พวกภายนอก

ทีนี้ พวกที่จะเกิดเป็นภูต เป็นเทวดา เป็นมาร หรือเป็นปชาบดี เขาก็ต้องมีตารางการประพฤติกับมหาภูต ว่าต้องทำตัวอย่างไรกับมหาภูต แล้วจะได้ผลอย่างไร ทีนี้พวกคำว่าภูต ก็แบ่งเป็นกลุ่มอบาย กลุ่มมนุษย์ ภุมเทพหรือ ภุมเทวดา เกิดในอบายเพราะประพฤติอกุศลกรรมบถ ๑๐ ทำชั่วในมหาภูตเหล่านี้ เพราะทำบาปกับมหาภูต ถ้าเป็นกลุ่มมนุษย์กับภุมเทพ เพราะทำดีในมหาภูต

ให้ทานนี่ให้อะไร ? ... มหาภูต รักษาศีล ? ... วิรัติเรื่องมหาภูต แล้วเจริญสมถะ ก็คิดเรื่องมหาภูตอีกอยู่ดี ไม่ได้พ้นมหาภูตหรอก เชื่อเถอะ วน ๆ อยู่ในมหาภูตนี่แหละ เพราะฉะนั้น พวกอบายคือประพฤติผิดกับมหาภูต มนุษย์กับเทวดาคือทำถูกกับมหาภูต แต่ถ้าผู้ใดทำความผิดมากับมหาภูตด้วย เช่น มนุษย์บางพวก ได้ผลของอทินนาทานเยอะ กลายเป็นพวกมนุษย์ที่กันดาร มหาภูต ที่จริงแผ่นดินในโลกมันใหญ่โตมาก แต่ว่าบางคนไม่มีแผ่นดินเลย แม้แต่ตารางนิ้วเดียว ไปอยู่ที่ไหนเขาไล่ออกหมดเลย มีไหม ? ไม่น่าเชื่อว่า จะเป็นขนาดนั้น แผ่นดินโลกนี่ไม่ใช่เล็ก ๆ เลยนะ ใหญ่โตมาก แต่ว่าผิด ในมหาภูต คือ ธาตุดิน เลยไม่มีแผ่นดิน ถ้าประพฤติผิดในธาตุน้ำ แม้แต่น้ำ จะดื่มก็ต้องน้ำชั้นเลว ถ้าประพฤติผิดในธาตุไฟ ถูกไฟไหม้ เพราะฉะนั้น ก็แล้วแต่ว่าทำดีหรือทำผิดในมหาภูต

แต่ถ้าเป็นเทวดา[9] ก็ประพฤติกุศลกรรมบถ ๑๐ ใช่ไหม ? โดยรวม ๆ เทวดา ก็คือ ประพฤติกุศลกรรมบถ ๑๐ ไม่ว่าจะเป็นจาตุมฯ ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต แล้วก็นิมมานรดี ปรนิมมิตวสวัตตี เว้นพิเศษ เว้นช่องไว้ให้มารหน่อย ปรนิมฯ นี่ก็เว้นกลุ่มมาร พวกเทวดาทั้งหลายเหล่านี้ตัวกรรมที่จะทำให้เกิดเป็นมหาภูตระดับเทวดา ก็คือ เพราะประพฤติถูกต้องในกฎของมหาภูต ถ้ามารก็ทำถูกกฎของมหาภูต พอเป็นมารแล้วมีอำนาจ ก็อย่างว่านะ ไว้ทำบาปต่อ

ทีนี้เรามาขึ้นพรหม พรหมนี่เขาทำอย่างไรกับมหาภูต ? เขาพิจารณามหาภูต คือ โดยรวม ๆ แล้ว เขามีคุณธรรมของมนุษย์ คุณธรรมของภุมเทพ พรหมนี่เขามีคุณธรรมแบบเทวดาดี แปลว่า เขาไม่ประพฤติล่วงอกุศลกรรมบถในมหาภูต เขาก็มากำหนดมหาภูตโดยอารัมมณปฐวี พวกนี้ก็คือมีอารัมมณปฐวี อารัมมณอาโป อารัมมณเตโช อารัมมณวาโย พวกที่ได้ปฐวีกสิณ อารัมมณปฐวีแบบปถวีกสิณ ถ้าเกิดเป็นพรหม[10] เป็นพรหมประเภทสมมติปฐวี พวกนี้ก็เป็นพรหม ทบทวนนะ เป็นพรหมประเภทสมมติปฐวี เป็นพรหมสมมติอาโป เป็นพรหมประเภทสมมติเตโช เป็นพรหมประเภทสมมติวาโย

ทีนี้มหาภูตรูปนี่เป็นที่ตั้งแห่งวรรณะคือสี เป็นที่ตั้งแห่งสี มหาภูตเป็นที่ตั้งแห่งสีอะไรบ้าง ? เขียว (นีละ) เหลือง (ปีตะ) แล้วก็แดง (โลหิตะ) แล้วก็ขาว (โอทาตะ) พื้นฐานรวม ๆ ของกสินเหล่านี้ก็มาจากมหาภูต เบื้องหลังของสีทั้งหลายก็คือมหาภูต เพราะฉะนั้น กำหนดมหาภูตโดยใส่ใจที่วรรณะคือสี พวกนี้ก็ไปเกิดเป็นพรหมอีกเหมือนกัน เกิดเป็นพรหม ก็ใส่ใจโดยอารัมมณะ ฉะนั้นเป็นพรหมจากกลุ่มกสิน เจริญกสิณแล้วได้เกิดเป็นพรหม กับมีพรหมอีกกลุ่มหนึ่ง เป็นพวกที่มาเจริญเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ในกลุ่มพวกยึดถือมหาภูต ก็คำว่า “สัตว์” นี่ โวหารที่เรียกว่า “สัตว์” นี่ อาศัยอะไร ? ก็อาศัยการประชุมของสสัมภารปฐวีทั้ง ๔๒ แล้วก็มีมีนามขันธ์อื่น ๆ นี่ก็เป็นที่ตั้งแห่งโวหารว่าเป็นสัตว์ สัตว์ทั้งหลายนี่ ปกติทุกสัตว์ปรารถนาความเจริญในมหาภูต

---

[9] หมู่เทพ, ชาวสวรรค์ เป็นคำรวมเรียกชาวสวรรค์ทั้งเพศชายและเพศหญิง

[10] ผู้ประเสริฐ, เทพในพรหมโลก เป็นผู้ไม่เกี่ยวข้องด้วยกาม มี ๒ พวก คือ รูปพรหมมี ๑๖ ชั้น, อรูปพรหมมี ๔ ชั้น

หมดเลยใช่ไหม ?... ทุกคนปรารถนาความเจริญเกี่ยวกับมหาภูตใช่ไหม ? ตอบว่า ใช่ โดยรวม ๆ โดยมากผู้ที่ติดข้องในมหาภูต ต้องการความเจริญมหาภูตใช่ไหม ? ... ใช่ เช่น ต้องการลาภยศสรรเสริญ ต้องการความสุข ต้องการความไม่มีเวร ไม่เบียดเบียน รวม ๆ ก็คือ ต้องการความเจริญเกี่ยวกับมหาภูต เพราะฉะนั้น คนที่คิดให้คนอื่นได้รับประโยชน์สุขจากมหาภูตมากที่สุดเท่าที่จะได้ นี่เรียกว่า เจริญเมตตา ขอให้เจริญด้วยมหาภูตกันนะ อย่าได้เดือดร้อน อย่าได้ลำบากในเรื่องมหาภูตเลย ให้มีความสุขอยู่กับมหาภูตต่อไป นี่แหละเรียกว่า เจริญเมตตา สัพเพ สัตตา อะเวรา โหนตุ สุขิตา โหนตุ เป็นต้น ก็เป็นพวกเมตตาใช่ไหม ? คือ ขอเขาไม่เดือดร้อนเรื่องมหาภูตนั่นเอง อันนี้เป็นเมตตา

ถ้าเป็นกรุณา เห็นใจเขา สำหรับใครที่เดือดร้อนเรื่องมหาภูต เดือดร้อนเพราะมหาภูตภายในก็ตาม เดือดร้อนเพราะมหาภูตภายนอกก็ตาม ก็เห็นใจเขา กรุณาเขา เช่น โรคทั้งหลายก็อยู่ในมหาภูตภายในใช่ไหม ? พวกที่เกิดโรคภัยไข้เจ็บ เราเห็นใจเขา เขาเดือดร้อนเรื่องโรคภัยไข้เจ็บ หรือเขาเดือดร้อนเรื่องมหาภูตภายนอก ที่เรียกว่าเรื่องทรัพย์สินทั้งหลาย เขาเดือดร้อนเรื่องปัจจัยสี่ ก็เห็นใจเขา ปรารถนาให้เขาพ้นทุกข์ คิดบำบัดทุกข์ อันนั้นก็เป็นกรุณา ถ้าใครเจริญด้วยมหาภูตอยู่แล้ว ก็ขอมุทิตาด้วย สำหรับคนที่กำลังได้รับความเจริญในมหาภูต แม้กระทั่งคำชม เสียงที่ชมก็คือผลพวงของมหาภูต เป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของมหาภูต ขอให้เจริญ ๆ อยู่ในมหาภูตต่อไป อันนั้นก็เป็นมุทิตา ส่วนอุเบกขาก็ใส่ใจโดยสามประการนั้น วางตนเป็นกลางอย่างเดียว มหาภูตก็จักเป็นไปตามนั้น สัตว์ทั้งหลายก็จักเป็นไปตามนั้นนั่นแหละ

ฉะนั้น พวกพรหมโดยรวม ๆ ก็ยังพัน ๆ อยู่เกี่ยวกับมหาภูตอยู่ จึงเรียกว่ารูปพรหม เพราะพรหมทุกชั้นที่เป็นรูปพรหมนี่เกี่ยวข้องกับมหาภูต พื้นเพเดิมมีฉันทราคะในมหาภูต เพราะฉะนั้น พรหมทุกชั้นที่เป็นรูปพรหม โดยรวม ๆ แล้วติดข้องในมหาภูต เบื้องหลังนะ เบื้องหลังของการเกิดในภพนั้น ๆ ทั้งหมดนั้น ๆ ทั้งหมดนี่ยังตัดฉันทราคะในมหาภูตไม่ได้ ผู้ที่ตัดฉันทราคะ

ในมหาภูตได้นี่ คือ ต้องเป็นพระอรหันต์อย่างเดียว พระอรหันต์เท่านั้นนะ พระอนาคามียังมีฉันทราคะในมหาภูต เพราะว่า มหาภูตเป็นที่ตั้งแห่งวรรณกสิน เป็นที่ตั้งแห่งภูตกสิณ เป็นที่ตั้งแห่งพรหมวิหาร เพราะฉะนั้น มหาภูตเหล่านั้น เบื้องหลังลึก ๆ แล้ว พวกรูปพรหมทั้งหลายก็ยังติดข้องในมหาภูตอยู่ ทีนี้อยู่ที่ว่า คุณภาพของการเจริญกรรมฐาน กว่าจะได้ระดับสมมติปฐวีที่เป็นพรหม อย่างที่กล่าวมาทั้งหมดนี่ ภูตกสิณ คือ ปฐวี อาโป เตโช วาโยกสิน กับวรรณกสิน คือ นีลกสิณ ปีตกกสิณ โลหิตกสิณ โอทาตกสิณ เมตตา กรุณา มุทิตา กลุ่มธรรมเหล่านี้ เป็นที่ตั้งแห่งปฐมฌาณได้ไหม ? ... ได้ เป็นอารมณ์ของปฐมฌานได้ ทีนี้ปฐมฌานก็แบ่งออกอีกว่า ได้กสิณเหล่านี้สักแต่ว่าได้ ได้ฌานสักแต่ว่าได้ ไม่ได้คล่องแคล่ว ไม่ชำนาญอะไรกับเขาหรอก อันนี้ถ้าไปเกิดเป็นพรหม เป็นพรหมประเภทไหน ? ... ปาริสัชชาพรหม ถ้าชำนาญทรงตัวคล่องแคล่วเป็นอย่างดี รักษาคุณภาพได้ พวกนี้ไปเกิดเป็นปุโรหิตาพรหม ถ้าต้องการจะได้ฌานชั้นสูง (ทุติยฌานขึ้นไป) แต่ว่ายังเจริญ (ทุติยฌาน) ไม่สำเร็จ ชำนาญอย่างคล่องแคล่ว (ในปฐมฌาน) มุ่งจะเอาฌานชั้นสูงต่อไป พวกนี้ก็ไปเกิดเป็นมหาพรหม ฉะนั้น ปฐมฌานภูมินี่แบ่งออกเป็นปาริสัชชาพรหม ปุโรหิตาพรหม และมหาพรหม

ทีนี้ปุถุชนสำคัญในพรหมเหล่านี้โดยความเป็นพรหม ด้วยอำนาจตัณหา มานะและทิฏฐิ สำคัญด้วยตัณหาเป็นอย่างไร ? เราอยากเป็นพรหมบ้าง เขาว่าพรหมนี่ดีเหลือเกิน มีอำนาจมาก มีความสุข อยากเป็นพรหมบ้าง อันนี้เป็นลักษณะของตัณหา ถ้ามานะล่ะ ? พวกพรหมยังมีมานะไหม ? ... มี ฉะนั้น พวกพรหมนี่มีมานะอีก มานะว่า ฉันนี่เป็นพรหม พวกท่านนี่เลวหมดเลย สู้พรหมไม่ได้ หรือมานะว่า เรานี่ต่ำกว่าพรหมมาก ก็เปรียบเทียบกันใช่ไหม ? หรือสำคัญด้วยทิฐิ ก็ลัทธิยกให้พรหมเที่ยง แต่มนุษย์ทั้งหลายเป็นต้น ไม่เที่ยง พรหมเป็นผู้สร้าง เป็นผู้บันดาลเป็นต้น อันนั้นเรียกว่า สำคัญพรหมด้วยอำนาจทิฏฐิ พรหมนี่ทำอะไรไม่เป็นบาป แต่เรานี่เป็นพรหม มีอำนาจ พรหมเป็นผู้สร้าง เราเป็นผู้ถูกสร้าง พวกนี้เรียกว่า สำคัญพรหมด้วยอำนาจทิฏฐิ คือ

ไม่เคยทำปริญญาว่าพรหมนี่ กว่าจะเกิดเป็นพรหม เขาไปด้วยอะไร ไปอย่างไร แล้วมีอายุอยู่อย่างไร อะไรเป็นเหตุเกิดของพรหม พรหมจะสิ้นอายุด้วยเหตุเท่าไร ถ้าจะดับไม่ให้เกิดเป็นพรหมเลยนี่ ดับด้วยอะไร ซึ่งว่ารวม ๆ ถ้าที่อื่น ๆ ก็บอกว่า เพราะเขาไม่เคยกำหนด ไม่เคยทำปริญญาในภพ ๓ กำเนิด ๔ คติ ๕ วิญญาณฐิติ ๗ สัตตาวาส ๙ ว่าโดยรวม ๆ ก็คืออย่างนี้ เขาไม่เคยเอาสิ่งเหล่านี้มาทำปริญญาเลย ฉะนั้น เขาจึงไม่รอบรู้ในเรื่องของพรหมอะไร

เพราะฉะนั้น พรหมเหล่านี้จึงควรเอามาทำปริญญาใช่ไหม แต่ของเราหลาย ๆ ท่านก็บอกมันไกลเกินตัว ก็เลยยกให้ ไกลเกินตัวเลยนะ พรหมโลกจงยกไว้ หรือคือพื้นฐานจริง ๆ นะ ที่เราไม่สามารถกำหนดรู้พวกเหล่านี้ได้เนื่องจากว่า เราไม่เคยเอามหาภูตมาทำปริญญาโดยรอบอย่างจริง ๆ ก็เลยทำให้ขาดความเข้าใจ ไม่รู้ตั้งอีกกี่เรื่องต่อกี่เรื่อง จึงเห็นคุณของการเพ่งพิจารณามหาภูตจริง ๆ ว่า ถ้าพิจารณามหาภูตได้ดี จะเชื่อมไปหาภพ ๓ ได้สบาย ๆ ทำไมเขาจึงได้ฌานได้ ก็จะมีคำตอบอยู่ในนั้นหมดน่ะแหละ แต่ว่าไม่ได้ทำปริญญาก็เลยนึกไม่ค่อยออก ในหน้า ๘๒ (พระไตรปิฎกชุดมหามกุฏราชวิทยาลัย มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ เล่ม ๑ ภาค ๑ เบอร์ ๑๗) ที่กล่าวถึงพรหม พรหมนี่ถ้าโดยอรรถก่อน ก็หมายถึงว่า เจริญแล้วด้วยคุณวิเศษนั้น ๆ ก็คือ มีคุณพิเศษเฉพาะของตน ๆ แต่ถ้าโดยศัพท์ คำว่า “พรหม” โดยศัพท์ในพระไตรปิฎกก็มีความหมายว่า ๑. ท้าวมหาพรหม ๒. พระตถาคต ๓. พราหมณ์ ๔. มารดาบิดา ๕. สิ่งที่ประเสริฐที่สุด อันนี้เรียกว่า “พรหม” โดยศัพท์ที่มีอยู่ในพระไตรปิฎก คำว่า “พรหม” ในพระไตรปิฎกนะ ใครไปเห็นพรหมในพระไตรปิฎกแล้วรีบแปลออกมาว่าเป็นพรหมอย่างเดียว ไม่แน่ว่าจะถูกเสมอไป เพราะว่ามีตัวอย่างตั้ง ๕ อรรถ อรรถแรกคือท้าวมหาพรหมใช่ไหม เช่น พรหม ๑๐๐๐ องค์ พรหม ๒๐๐๐ องค์ ที่มีรัศมีกว้างใหญ่ไพศาล มีอำนาจเป็นพันโลกธาตุเป็นต้น พวกนี้เรียกว่าท้าวมหาพรหม อันนี้ก็เป็นพรหมถูกต้องแล้ว บางแห่งก็คำว่า “พรหม” เป็นชื่อของพระพุทธเจ้า เช่นว่า พรหมนี้เป็นชื่อของพระตถาคตนั่นแล

ส่วนบางสูตรก็บอกว่า คำว่า "พรหม" หมายถึง พราหมณ์ เช่น ในคาถาที่ยกตัวอย่างว่า พระพุทธเจ้าผู้บรรเทาความมืด ผู้มีพระจักษุรอบคอบ ผู้ถึงที่สุดแห่งโลก ผู้ก้าวล่วงภพทั้งปวง ผู้ไม่มีอาสวะ ผู้ละทุกข์ทั้งปวงได้แล้ว ผู้กล่าวสัจจะ ผู้อันพรหมบำเรอแล้ว "พรหม" คำท้ายสุดนี่หมายถึงพราหมณ์ คือ พระพุทธเจ้าผู้มีคุณธรรมดังกล่าว เป็นพวกพราหมณ์บำเรอแล้ว พราหมณ์นี่รับใช้พระพุทธเจ้าเยอะไหม ? พระสารีบุตร โดยรวมแล้ว พื้นฐานท่านมาจากคนวรรณะพราหมณ์ พระอัญญาโกญฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ อัสสชิ กลุ่มเหล่านี้มาจากพราหมณ์ทั้งนั้น พวกเสลพราหมณ์ พวกเหล่านี้ที่มาบวช โดยมากมาจากกลุ่มวรรณะพราหมณ์ ที่มารับใช้พระพุทธเจ้า เป็นพวกอันพราหมณ์บำเรอแล้ว หรือบางทีคำว่า "พราหมณ์" "พรหม" นี้หมายถึงพระอรหันต์ก็ได้ เพราะลอยกิเลส ลอยบาป พระพุทธเจ้าเป็นบุคคลที่พระอรหันต์ทั้งหลายรับใช้อุปัฏฐากบำรุง ส่วนคำว่า "พรหม" ที่หมายถึงบิดามารดาที่พระองค์ตรัสว่ามารดาบิดาท่านเรียกว่า "พรหม" มารดาบิดาเรียกว่าบุบพาจารย์ หรือบุรพาจารย์ ก็คืออาจารย์คนแรก อาจารย์คนดั้งเดิม ส่วนพรหมที่มีความหมายว่า ประเสริฐสุด เช่น พรหมจักร ธรรมจักร ธรรมจักรมีสองคำคู่กัน ก็คือ พรหมจักร พรหมคำนี้ แปลว่า ประเสริฐ อย่างพระพุทธเจ้ายังจักรอันประเสริฐ ก็คือ พรหมจักรนั่นแหละ ยังพรหมจักรให้เป็นไป เพราะฉะนั้น พรหมจักร ในที่นี้ หมายถึงจักรอันประเสริฐนั่นเอง จักรหมายถึงกงล้อ กงล้ออันประเสริฐ อันนั้นหมายถึงอะไร ? หมายถึง ปริยัติธรรมที่กล่าวถึงอริยสัจธรรม ประกาศธรรมจักร ประกาศพรหมจักร นี่อันเดียวกัน เรียกว่า กงล้อแห่งโลกตตรธรรมก็ได้ ถ้อยคำที่กล่าวถึงโลกุตตรธรรม แต่ใน ๕ ความหมาย ในที่นี้ คำว่า "พรหม" นี้ ประสงค์เอาพวกที่เกิดในต้นกัป พรหม เช่น พรหมปุโรหิตและพรหมปาริสัชชาเป็นต้น ฉะนั้น คำว่า "พรหม" นี้ ตรง ๆ โดยศัพท์หมายถึงท้าวมหาพรหม ดังนั้น ถ้ากล่าวถึงท้าวมหาพรหม พรหมปุโรหิตและพรหมปริษัทก็ชื่อว่ากล่าวแล้ว พวกปุถุชนทั้งหลายก็ไม่เคยเอามาทำปริญญาเลยใช่ไหม จึงสำคัญหมายในพรหมเหล่านี้ด้วย

อำนาจตัณหา มานะ ทิฏฐิ ไม่รู้ความเป็นไปเป็นมาของพรหมเลย ไม่รู้เหตุเกิด ความดับ อัสสาทะ อาทีนวะ นิสสรณะของพรหมเลย

ในปฏิสัมภิทามรรคกล่าวถึงรูปภพใช่ไหม ? รูปภพ รูปภพสมุทัย รูปภพนิโรธ รูปภพนิโรธคามินีปฏิปทา รูปภพควรทำปริญญา รูปภพสมุทัยควรละ รูปภพนิโรธควรทำให้แจ้ง รูปภพนิโรธคามินีปฏิปทาควรเจริญ รูปภพแทงตลอดด้วยการกำหนดรู้ รูปภพสมุทัยแทงตลอดด้วยการละ รูปภพนิโรธแทงตลอดด้วยการทำให้แจ้ง รูปภพนิโรธคามินีปฏิปทาแทงตลอดด้วยการเจริญ รูปภพ รูปภพสมุทัย รูปภพนิโรธ รูปภพนิโรธคามินีปฏิปทา อัสสาทะแห่งรูปภพ อาทีนวะแห่งรูปภพ นิสสรณะแห่งรูปภพ ตลอดจนถึงแม้กระทั่งตามเห็นรูปภพโดยอนุปัสสนา ๗ เป็นต้น พวกนี้แหละเป็นการเข้าไปทำปริญญาในรูปภพ ผู้ที่เจริญสมถะบ้างอยู่แล้วก็ไม่ค่อยแปลกใจอะไร เพราะว่าการเกิดเป็นพรหมนั้นเป็นผลของการเจริญสมถภาวนา เป็นผลของการเจริญกสิณ เป็นผลของการเจริญพรหมวิหาร แต่ในที่นี้ไม่ค่อยยกอสุภะขึ้นมา เพราะว่าการสอนอสุภะมีอยู่เฉพาะในพระพุทธศาสนาเท่านั้น ศาสนาอื่นไม่มีการสอนอสุภะกรรมฐาน กลุ่มลัทธิเดียรถีย์ไม่มีการสอนกายคตาสติ กายคตาสติมีเฉพาะในพระพุทธศาสนาอย่างเดียว และถ้าใครพิจารณาตรงนี้ ก็ไม่ได้ขัดอะไรกับหลักปฏิสัมภิทา ไม่ขัดกับคัมภีร์อื่น ๆ ด้วย และอย่างในมหานิทานสูตรที่กล่าวถึงเหตุเกิดความดับ อัสสาทะ อาทีนวะ นิสสรณะของรูปภพหรือที่เรียกว่าวิญญาณฐิติกับสัตตาวาส เพราะว่าพรหมอย่างชั้นที่ ๑ พวกมีร่างกายต่างกัน แต่ปฏิสนธิเหมือนกัน ร่างกายของพรหมปาริสัชชา พรหมปุโรหิตและมหาพรหมนี่ร่างกายไม่เหมือนกัน อำนาจรัศมีแตกต่างกันมาก แต่ว่าปฏิสนธิจิตเหมือนกัน คือ ปฐมฌานเหมือนกัน แต่ว่าคุณภาพแตกต่างกัน

ส่วนพรหมชั้นทุติยฌานที่เรียกว่าอาภัสสรานี่ แผ่รัศมีซ่านออกจาก ร่างกายของพรหมเหล่านั้น เหมือนกับขาดตกไป คล้ายเปลวไฟขาดตกไปจาก คบเพลิง ฉะนั้น พรหมเหล่านั้นชื่อว่า “อาภัสสรา” แสดงว่ามีรัศมีพุ่งออกมา เหมือนดาวตก พุ่งออก ๆ แบบนั้นนะ ฉายพุ่งตลอดเลย อาภัสสราพรหมเป็น พรหมของชั้นทุติยฌานภูมิ ในทุติยฌานภูมิแบ่งออกเป็น ๓ ชั้น คือ ปริตตาภา พรหม อัปปมาณาภาพรหมและอาภัสสราพรหม คือ ถ้าพวกได้ทุติยฌาน แบบสักแต่ว่าได้ พวกนี้ก็เกิดในชั้นปริตตาภาพรหม ถ้ามีทุติยฌานแบบฐิติภาคิยะ (มีส่วนแห่งความตั้งอยู่ ไม่เสื่อม แต่ก็ไม่เจริญไปกว่านี้) รักษาได้เป็นอย่างดี พวกนี้ก็ไปเกิดเป็นอัปปมาณาพรหม ถ้าได้อย่างดีคล่องแคล่วได้พร้อมทั้งวสี พร้อมที่จะเจริญตติยฌานภูมิ พวกนี้จะเกิดในชั้นอาภัสสราพรหม พวกปริตรตาภา อัปปมาณาภา อาภัสรา ร่างกายมีรัศมีซ่านออกมาจากตัวเหมือนกัน แต่ปฏิสนธิ จิตต่างกัน ต่างกันคือบางพวกยังมีวิจารอยู่ บางพวกไม่มีวิจารแล้ว บางพวก เหลือวิจาร บางพวกไม่เหลือวิจาร เพราะฉะนั้น พวกนี้มีปฏิสนธิจิตที่ต่างกัน แต่รูปร่างกายเหมือนกัน เหมือนแค่ไหนก็ลองไปดูก็แล้วกัน อีกไม่นาน แต่ว่า สำคัญก็พาสปอร์ต ใบเดินทางให้มันได้ก็แล้วกัน ทุติยฌานเชียวนะจึงจะได้ไปดู ต่ำกว่านั้นหมดสิทธิ์ เพราะว่าพรหมนี่ถ้าเป็นเทวดาก็ยังมองไม่เห็น เทวดามอง ไม่เห็นพรหม เว้นไว้แต่พรหมต้องการทำให้เห็น เพราะว่ารูปของพรหมละเอียด เกินกว่าตาเทวดาจักมองเห็น เพราะฉะนั้น เวลาพรหมมาเยี่ยมเทวดานี่ เช่น สนังกุมารพรหมมาที่ดาวดึงส์ ต้องเนรมิตกายให้หยาบ เทวดาจึงจะมองเห็น ต้องให้หยาบมากมนุษย์จึงจักมองเห็น ก็หลายชั้นมาก

ในพระไตรปิฎกกล่าวถึงพรหมมาเกี่ยวข้องกับมนุษย์ ถือเป็นเรื่องธรรมดา อย่างเช่น สหัมบดีพรหมก็มาอาราธนาพระพุทธเจ้าให้แสดงธรรม สหัมบดีพรหม อดีตชาติก็คือ สหกะภิกษุ ที่ได้ฌาน ได้ปฐมฌานอย่างชำนาญ แล้วก็เกิดใน พรหมโลก ที่มาเป็นผู้อาราธนาให้พระพุทธเจ้าแสดงธรรม ก็สหกะภิกษุเกิด ในชั้นมหาพรหม เป็นอธิบดีพรหม ก็เลยเรียกว่าสหัมบดีพรหม หรืออีกท่าน หนึ่งก็คือฆฏิการะ ก็เป็นพรหมชั้นสุทธาวาสที่เป็นพระอนาคามี นั่นก็เป็นผู้มา

ถวายบริขาร ๘ ตอนที่เจ้าชายสิทธัตถะออกบวช แล้วก็พรหมมาเยี่ยมพระพุทธเจ้านี่ก็ถือเป็นเรื่องธรรมดาในสมัยพุทธกาล อย่างแสดงธรรมจักรกัปปวัตนนสูตรนี่พรหมบรรลุ ๑๘ โกฏิ ของเราถ้าตอนนั้นเป็นพรหม ไม่แน่นะแหมไม่ได้เป็นพรหมเลยอดเลย แล้วก็ในมหาสมัย พระสูตรที่แสดงในมหาสมัยมีอยู่ไม่ต่ำกว่า ๖ สูตร เช่น ปุราเภทสูตร สัมมาปรินิพพานสูตรเป็นต้น พระสูตรเหล่านี้ที่ทรงแสดงในมหาสมัย พรหมบรรลุมาก แล้วก็ในมหาปทานสูตร พระผู้มีพระภาคก็เสด็จไปพรหมโลกก็มี ในหลายสูตร เช่น ที่ทรมานพรหม ทรมานพกาพรหมเป็นต้น พระองค์ก็เสด็จขึ้นไปพรหมโลก

บทที่ ๕

สุข เพราะว่าโดยปริยายที่ไม่มีทุกข์

พระอาจารย์สมบัติ : พรหมโลกนี้ ในพระไตรปิฎกถือว่า เป็นเรื่องธรรมดาเกี่ยวข้องกันกับมนุษย์ ฉะนั้น ท่านถือว่านั่นก็เป็นหนึ่งในภพอยู่ เป็นภพเป็นโลกียธรรมอยู่ เป็นธรรมที่ยังนับเนื่องในโลก (แตกดับ, สลายไป) เป็นทุกขสัจเพราะว่า พรหมโลกทั้งหลายก็ไม่เที่ยงใช่ไหม ? ถึงจะมีอายุแปดหมื่นสี่พันกัปก็ดำรงได้อยู่ด้วยจิตทีละขณะ ๆ เพราะฉะนั้น ความจีรังยั่งยืนของพรหมเหล่านั้นไม่มี ถึงจะอายุยืนปานใดก็ตาม แต่พรหมก็ไม่เที่ยง ไม่ต้องกลัวเพราะเราทั้งหลายก็เคยเป็นพรหมมาแล้ว เพราะกัปแตก กัปทำลายมาไม่รู้กี่ครั้งแล้วใช่ไหม ? ช่วงไหนที่เราไม่พลาด ไม่ประมาท ไม่ได้ย้ายจักรวาลหนีไปอยู่ที่อื่น เราก็เกิดเป็นพรหมอยู่แล้วล่ะ ขึ้นลง ๆ แต่ว่าพอลงมานานเข้ามันลืม เหมือนอะไร ? เหมือนสมัยก่อน เรียนหนังสือเก่งมากเลย อะไรก็จำทะลุปรุโปร่งหมด ตอนหลังนิวรณ์มันกลุ้มรุมมาก อะไรก็จำไม่ค่อยได้แล้วลักษณะนั้น เคยได้ แต่ว่ามันนานแล้วก็เลยลืมหมดเลย ส่วนสุภกิณหพรหมสุภกิณหะหรือสุภกิณหาพรหม สุภกิณหา หมายความว่า แพรวพราวไปด้วยสีคือ สวยงามมาก มีรัศมีอันโสภา สวยงาม แต่ก็ได้พูดแต่คำว่างาม งามแค่ไหนก็ไม่เคยเห็น ใครเห็นก็มาเล่าให้ฟังบ้าง เขาบอกว่า สง่างามเหมือนดั่งทองแท่งเปล่งแสงประกาย อันเขาเก็บไว้ในหีบทองแท่งทึบ

พวกสุภกิณหพรหมนั้นเป็นพรหมชั้นตติยฌาน เขาแบ่งเป็นปริตตสุภางามแบบงามไม่มากนัก อัปปมาณสุภาก็งามมาก สุภกิณหะก็งามจริง ๆ เป็นประเภทตติยฌาน พรหมชั้นตติยฌานนี่ปฏิสนธิจิตเหมือนกัน คือ ตติยฌานนี่ละปีติแล้วนะ เหลือแต่สุขกับเอกัคคตา เขาเรียกว่าเป็นภพที่มีสุขโดยส่วนเดียวพรหมสามชั้นนี่ ปริตตสุภา อัปปมาณสุภา สุภกิณหะ พวกนี้มีสุขโดยส่วนเดียว

พวกที่มีสุขโดยส่วนเดียวก็คือพรหมชั้นนี้ เรียกว่า ปริตตสุภาพรหม อัปปมาณสุภาพรหม สุภกิณหพรหม ปฏิสนธิจิตเหมือนกัน ร่างกายก็เหมือนกัน ที่เรียกว่า อ. อ. รหัสย่อเขาก็คือ อ. อ. (เอกัตตกายะ เอกัตตสัญญา) ปฏิสนธิจิตเหมือนกัน รูปร่างกายก็เหมือนกัน (เอกัตตกายะ = ร่างกายเหมือนกัน, เอกัตตสัญญา = ปฏิสนธิสัญญาเหมือนกัน)

เคยได้ยินพวกลัทธิภายนอกเขาถืออย่างนี้ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายกายแตกไปนี่ มีรูป เป็นสัตว์มีรูป เป็นสัตว์ไม่มีรูป ในภพใหม่นี่ หรือเขาเรียกว่าสัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วกายแตกไปนี่ มีรูป ไม่มีรูป แล้วก็มีสุขโดยส่วนเดียว มีทุกข์โดยส่วนเดียว แล้วก็มีทั้งสุขและทุกข์ พวกมีรูปก็คือพวกไหน ? คือ พวกปัญจโวการภพ (มีขันธ์ ๕ คือ รูปขันธ์ ๑ นามขันธ์ ๔) กับเอกโวการภพ (มีขันธ์ ๑ คือ รูปขันธ์เท่านั้น) พวกที่ถือว่าไม่มีรูป พวกไหน ? ก็คือ จตุโวการภพ (มีเฉพาะนามขันธ์ ๔ คือ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์) พวกที่มีสุขโดยส่วนเดียว เฉพาะชั้นนี้ ที่สุขโดยส่วนเดียว ก็คือ ปริตตสุภา อัปปมาณสุภา สุภกิณหา พวกนี้มีสุขโดยส่วนเดียว นรกทุกข์โดยส่วนเดียว เราทั้งหลายสุขบ้างทุกข์บ้าง เดี๋ยวก็ปวดหัว เดี๋ยวก็หาย สรุปชาติหน้านี้ มีรูปหรือไม่มีรูป หรือมีรูปก็ไม่ใช่ ไม่มีรูปก็ไม่ใช่ สุขโดยส่วนเดียวหรือว่าทุกข์โดยส่วนเดียว หรือทั้งสุขทั้งทุกข์คละเคล้ากันไป พวกนี้เขาบอกว่าเป็นที่ถกเถียงกันมาก เป็นลัทธิเลยนะ สมัยพุทธกาลถือว่าเป็นลัทธิที่มาถกกันในเรื่องนี้ แต่โดยรวม ๆ ก็มาจากหลักการที่เห็นผิดว่ามีสัตว์ สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายกายแตก เป็นสุขโดยส่วนเดียวหรือทุกข์โดยส่วนเดียว เป็นที่ตั้งแห่งทิฏฐิเลยนะ คือพื้นฐานลัทธิมิจฉาทิฏฐินี่ให้รู้เถอะว่า เกิดจากการไม่เคยเอามาทำปริญญาอะไรเลย ไม่เคยมาพิจารณาเหตุเกิด ความดับ อัสสาทะ อาทีนวะ นิสสรณะ ไม่มี ก็อยู่บนหลักการที่เห็นผิดของตนแล้วก็คิดไปเรื่อย คือ คำว่า "สุข" ศัพท์ว่า "สุข" นี่เป็นคำที่ต้องคุยกันอีกยาว ว่าอย่างนั้นเถอะ คำว่า สุขเฉย ๆ นี่ เช่น ถ้าเทียบกับมนุษย์ทั้งหลาย เทวดานี่สุขกว่าใช่ไหม ? ... บอกใช่ ถ้าเทียบกับเทวดา พรหมนี่สุขกว่าใช่ไหม ? ... บอกใช่ ถ้าเทียบกับพรหม อรูปพรหมนี่สุขกว่า

ใช่ไหม ? ... บอกใช่ ถ้าเทียบกับนิพพานนี่ สุขกว่าพรหมใช่ไหม ? ... ใช่ ฉะนั้น คำว่า "สุข" นี้ เป็นคำที่จะต้องอธิบาย

ทีนี้ มีคำถามว่า แล้วนิพพานไม่มีสังขารเลยนะ ไม่มีเวทนาเลย แล้วสุขได้อย่างไร ? ... ก็สุขเพราะว่าโดยปริยายที่ไม่มีทุกข์ ไม่มีสิ่งที่ไม่เที่ยง คือนิยามของคำว่า "ทุกข์" คือ เพราะมันไม่เที่ยง เมื่อไม่มีสิ่งที่ไม่เที่ยง นิพพานเลยไม่มีทุกข์ ฉะนั้น คำว่า "ไม่มีทุกข์" แปลว่า เป็นสุข ที่ใดไม่มีทุกข์ที่นั่นก็เรียกว่าเป็นสุข คำว่า "นิพพาน" ก็คือเป็นสุข ก็สุขเพราะมันไม่มีสิ่งที่ไม่เที่ยงอยู่เลย ไม่มีทุกข์อยู่เลย อย่างเช่นพรหมดังที่กล่าวไป ก็เป็นพวกสุขเวทนาโดยส่วนเดียว ไม่มีเวทนาอื่นแทรกเลย ถึงมีก็ถือว่าอัพโพหาริก (ไม่ถึงการกล่าวว่ามี) ที่เป็นอุเบกขาเวทนา แต่โดยมากสุขเวทนา แล้วก็เป็นสุขเวทนาที่ไม่มีปีติเกิดร่วมด้วยเลย สุขล้วน ๆ เลย พวกตติยฌานนี่แบ่งออกเป็น ๓ คือ กุศล วิบากและกิริยา ฉะนั้น พรหมนี่ถึงจะหลับก็หลับเป็นสุขนะ ผู้ที่เข้าสมาบัติก็ถือว่าสุข อย่างเช่นพระอริยเจ้าทั้งหลายท่านเข้าสมาบัติ ท่านก็เป็นสุขเขาเลยเรียกว่า ทิฏฐธรรมสุขวิหารธรรม เป็นธรรมที่อยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ฌานที่ ๑, ๒, ๓, ๔ นี้เรียกว่า สุขวิหารธรรม ส่วนอรูปฌานเรียกว่า สันติวิหารธรรม ธรรมที่สงบ วิหารธรรมที่อยู่ด้วยความสงบ เดี๋ยวครั้งหน้าจะได้เรียนกันอีกครั้ง

ทีนี้ มาดูวาระที่ ๑๑ ว่าด้วยเวหัปผลาพรหม เวหัปผลาพรหมก็โดยความหมาย ก็คือ มีผลอันไพบูลย์ อันนี้หมายถึงพรหมชั้นจตุตถฌาน พรหมชั้นนี้มีอายุเท่าไรรู้ไหม ? ... ๕๐๐ มหากัปนะ โอ้ ! ยาวเลยนะ น่าลงทุนนะ เกิดที่นั่นสบายเลยนะ ตั้ง ๕๐๐ มหากัป โอ๊ ! พักผ่อนยาวเลย ลงมาเหนื่อยต่อเลย ก็เลยว่าเวหัปผลามีผลอันไพบูลย์ ถ้าเทียบพรหมโลกกับเทวดานี่ โอ๊ ! พรหมดีกว่าเทวดาตั้งเยอะ มีอายุเกิดเป็นพรหมนี่นะ ตอนพระศรีอาริย์มาตรัสรู้ค่อยลงมาก็ยังทันใช่ไหม ? ... แต่ถ้าเป็นเทวดายังนึกว่า เอ๊ะ ! กี่รอบนะเนี่ย เทวดาขึ้นลง ๆ หลายรอบนะ จึงจะทันพระศรีอาริย์ ถ้าไม่หลายรอบจริง ๆ ไม่ทันแน่นอน

ถ้าไปคิดว่า เอ๊อ ! อยู่แค่ดาวดึงส์นี่ แล้วรออยู่ที่นั่น ๓๖ ล้านปี ไม่พอ ดาวดึงส์นี่ ๓๖ ล้านปี ไม่พอหรอก

ผู้ฟังท่านหนึ่ง : เอ๊ะ ! จริง ๆ น่าลงทุนนะครับ พระคุณเจ้า เพราะว่า ๕๐๐ กัปนี่ ก็เจอพระพุทธเจ้าหลายพระองค์เหมือนกันนะ

พระอาจารย์สมบัติ : ใช่ ๆ

ผู้ฟังท่านหนึ่ง : ๑ กัปนี้ยัง ๕ พระองค์เลยนะครับ ว่าเอ๊ะ ! น่าไปลงทุนนะครับ

พระอาจารย์สมบัติ : น่าไปนะ ก็สำคัญน่ะเหตุน่ะนะ ทำวีซ่าพาสปอร์ตก็แล้วกัน เพราะว่าถ้าตัวหนักนะ ถ้านิวรณ์มันทำให้หนักมาก มันขึ้นไม่ได้หรอก สัตว์ทั้งหลายที่หนัก ก็หนักจริง ๆ นะ ขึ้นพรหมโลกเป็นต้นไม่ได้ เพราะนิวรณ์มันทำให้หนัก เพราะว่าผู้ที่ละนิวรณ์ได้นี่ ... เบา ถ้าจิตเบา กายก็จักเบาเอง แต่ว่านิวรณ์นี่มันหนักเหลือเกิน บอกมหาภูตมันก็ดีนะ อย่าไปเล้ย ! อยู่นี่แหละ

ทีนี้มีพรหมที่เรียกว่า "อภิภู" อภิภูพรหม อันนี้หมายถึงอะไร ? หมายถึงอสัญญสัตว์ อสัญญีสัตว์ก็แปลว่าเป็นภพที่ไม่มีสัญญาเลย ถ้าไม่มีสัญญาก็คือไม่มีนามขันธ์ ๔ เพราะอะไร ? เพราะครอบงำซึ่งอรูปขันธ์ ๔ ครอบงำเวทนา สัญญา สังขารและวิญญาณ คำว่า "อภิภู" นั้น เป็นชื่อของอสัญญีภพ เหล่าเทพอสัญญีสัตว์นี่ สถิตอยู่ในชั้นเดียวกับเวหัปผลาภพ แยกคนละโอกาส แต่ว่าตำแหน่งเดียวกัน ใกล้ ๆ กัน แต่คนละส่วน ท่านบังเกิดคือตายจากมนุษย์โลกด้วยอิริยาบถใด ก็อยู่ในอิริยาบถนั้น ได้นอนติดกันเลย ๕๐๐ กัป นั่งอย่างเดียว ๕๐๐ กัป แต่ว่าพรหมเขาไม่ปวดไม่เมื่อยอยู่แล้ว ไม่ต้องไปห่วงหรอก เป็นเหมือนรูปปั้น สมัยใหม่เขาเรียกหุ่นขี้ผึ้งดี ๆ นี่แหละ ประดุจหุ่นขี้ผึ้งอยู่อย่างนั้นแหละ แต่งามมากเลยนะ ว่าง ๆ น่าจะขึ้นไปดูนะ ถ้ามีบุญ ... เดี๋ยวทำบุญก่อน (พระอาจารย์หัวเราะเบา ๆ) พวกอสัญญสัตตาภพนี่ เรียกว่า "อภิภู" พวกอภิภูก็มีอายุ ๕๐๐ กัป ...

ทีนี้มาดูว่า ปุถุชนสำคัญผิดในพรหมอภิภูอย่างไร ?... ปุถุชนได้สดับมาว่า พรหมอภิภูนี่มีวรรณะคือสวย มีอายุยืน ดังนี้แล้ว ก็เกิดความพอใจยินดีในอภิภูพรหมนั้น ถ้าเป็นนอกศาสนาเขาจะปรารถนาอันนี้มาก พวกนี้จะเจริญวาโยกสิณ ทำวาโยกสิณให้ได้ฌาน ๔ แล้วทำอรูปสัญญาวิราคะ ทำให้เบื่อหน่ายในนามธรรม พอได้ฌาน ๔ ก็อธิษฐานเพื่อดับนามธรรม แรงอธิษฐานนี้ก็ดับได้ ๕๐๐ กัป ก็มีแต่รูปอย่างเดียว มีพระเถระที่ว่าเป็นเอตทัคคะในด้านระลึกชาติ (ท่านพระโสภิตเถระ) ท่านระลึกรวดเดียวเลย ปกติแล้วใครที่ระลึกชาติได้แล้ว พอระลึกไปถึงอสัญญูสัตตาสัตว์ พวกนี้โดยมากจะถือว่าสัตว์เกิดลอย ๆ เพราะว่าช่วงพอระลึกไปแล้วมันหายไปเลย มันเหมือนอะไร ? เหมือนหายไปเลย ถ้าระลึกต่อไม่ได้ พวกนี้ยากมาก ก็มีพระเถระรูปหนึ่งที่ว่าระลึกผ่าน ๕๐๐ กัปนี้ได้ โดยมนสิการครั้งเดียว ระลึกผ่านได้ (รู้ว่าตนเคยเกิดเป็นอสัญญูสัตตาพรหมมาก่อน) ก็เลยเป็นเอตทัคคะในเรื่องการระลึกชาติได้ ถ้าใครที่ระลึกไปได้ตอนหายไปเลย โล่งไปเลย ๕๐๐ กัป ระลึกเลย ๕๐๐ กัปไปไม่ได้ พวกนี้ถือว่าสัตว์เกิดลอย ๆ จะเกิดความเห็นผิดตามมาด้วยอธิจจสมุปปันนิกทิฏฐิ ทิฏฐิที่ถือว่าสัตว์เกิดลอย ๆ ฉะนั้น พวกที่ปรารถนาด้วยตัณหาก็คือปรารถนาอยากจะไปเกิดที่นั่นใช่ไหม ? เพราะอายุยืนมาก

เพราะฉะนั้น ถ้าเทียบอายุของมนุษย์กับเทพชั้นจาตุม ฯ นี่ ห่างกันมากนะ ๙ ล้านปีของเทพชั้นจาตุม ฯ กับมนุษย์ ๑๐๐ ปีนี่เท่าไร ? ห่างกันเยอะไหม ? ถ้าเทียบอายุเป็นปี ๆ เทวดาชั้นจาตุมนี่อายุ ๙ ล้านปี ของเราไม่ถึง ๑๐๐ ปีกันเลยนะ ๗๐, ๘๐ ปี ก็เต็มทีแล้ว ๙๐ ปีก็หนักมาก แต่ว่าโดยรวม ๆ แล้วก็ ๑๐๐ ปีนี่ถือว่าเต็มที่แล้ว เทพชั้นจาตุม ฯ นี่ ๙ ล้านปี เพราะฉะนั้นถ้ามนุษย์อายุ ๑๐๐ ปี เทียบกับเทพชั้นจาตุม ฯ แล้วห่างกันมาก ไม่ได้ครึ่งเปอร์เซ็นต์เลย ไม่ได้ ๐.๑ เปอร์เซ็นต์เลย อายุน้อยจริง ๆ ถ้าเทียบกับเทพชั้นจาตุม ฯ ถ้าเทียบกับเทพชั้นดาวดึงส์ ดาวดึงส์มีอายุ ๓๖ ล้านปี เรานี่อายุเท่าไร ? ไม่ถึง ๑๐๐ ปี ... น้อยเต็มทีเลย ยิ่งกว่าฝันอีก ไม่กี่นาทีของดาวดึงส์ ถ้ายามาด้วยล่ะ อายุเป็น ๑๐๐ ล้านปีแล้ว แล้วของเรามันจะเท่าไร ?

... นิดเดียว ถ้าเทียบกับดุสิตล่ะ หลายร้อยล้านปี นิมมานรดี ปรนิมมิตวสวัตตี พวกนี้ก็อายุหลายร้อยล้านปีทั้งนั้นแหละ ถ้าเทียบกับของเราแล้ว นิดเดียวจริง ๆ ถ้าเทียบพรหม เขาบอกว่าเศษหนึ่งส่วนสามของกัป หรือว่าครึ่งกัป หรือว่าหนึ่งมหากัป ... อย่างเช่นมหาพรหมนี่อายุหนึ่งมหากัปเลยใช่ไหม ตลอดกัป เทียบกะเรา อายุนิดเดียวเท่านั้น แล้วถ้าเพิ่มไปอีกเป็นอายุสองกัป สี่กัป จนถึงอายุ ๕๐๐ กัป ของเรานี่สงสัยท่านยังไม่ทันกะพริบตาเลยเราตายไปแล้ว แค่อสงไขยปีนี่เลข ๑ ตั้ง เลข ๐ หนึ่งร้อยสี่สิบตัว ก็ถือว่ามากแล้วใช่ไหม แล้วขึ้นลงอย่างนี้อีกหลายสิบครั้ง อสงไขยปีแบบนี้หลายสิบครั้ง จึงจะเป็นมหากัป หนึ่งมหากัปนี่ เพราะฉะนั้น ก็นานมาก ๕๐๐ มหากัปนี่ น่าสนใจนะ ทำฌานให้ได้ครั้งเดียว ...

ท่านผู้การ : อย่างพวกอสัญญูสัตว์นี่ เป็นพวกที่เขา ...

พระอาจารย์สมบัติ : เห็นโทษในนาม อสัญญูสัตว์นี่เห็นโทษในนาม

ท่านผู้การ : เห็นโทษในนามครับ แล้วก็พวกอรูปพรหมนี่เห็นโทษในรูป

พระอาจารย์สมบัติ : เจริญพร

ท่านผู้การ : แต่สองอย่างนี่ก็ไม่ได้มาเจอกันสักทีนะครับ..

พระอาจารย์สมบัติ : ก็มีพระพุทธศาสนาอย่างเดียวที่เห็นโทษของทั้งรูปทั้งนาม

ท่านผู้การ : แล้วจะถือได้ไหมครับว่าอสัญญูสัตว์นี่ เขาทำปริญญาแล้วในนามทั้งหลาย หรือว่าพวกอรูปพรหมนี่ เขาทำ ...

พระอาจารย์สมบัติ : พวกนี้ไม่ได้ทำปริญญา ในชาติที่ไม่ได้พบพระพุทธศาสนา แต่ในชาติที่ได้พบพระพุทธเจ้าหรือพบพระพุทธศาสนา ก็ต้องเคยทำปริญญามาแล้ว แม้มาเกิดในสมัยที่ไม่มีพระพุทธศาสนาก็ยังคงมีปัญญาข่มนิวรณ์ เจริญวิกขัมภนปหานได้ แต่มีอุปนิสัยที่ทำปริญญาเพื่อสมุจเฉทปหานไว้แล้วในกาลก่อน ในชาติปัจจุบันนั้นเพียงเจริญสมถภาวนา เป็นวิกขัมภนป

หานในบรรดาปหานทั้ง ๕ ... แต่ยังไม่สามารถเจริญวิปัสสนาได้ เพราะไม่ได้ฟังพระสัทธรรม ในฎีกาวิสุทธิมรรคแสดงว่า วิกขัมภนปหานไม่ใช่กิจของปริญญา การทำปริญญาจึงเป็นเรื่องของวิปัสสนาภาวนาเท่านั้น ...

ท่านผู้การ : แสดงว่าท่านเหล่านี้ก็สะสมทุนไว้ไม่น้อยทีเดียวนะครับ ที่จะทำเป็นสมุทเฉทปหาน ถ้าได้พระพระพุทธศาสนา ถ้าได้ฟังพระสัทธรรม ...

พระอาจารย์สมบัติ : พวกเหล่านี้ ถ้าฟังธรรม ก็จะบรรลุเร็วมาก พระพุทธเจ้าที่ทรงเลือกสอนธรรมะ จะเลือกสอนพวกกลุ่มนี้ก่อน ในสมัยพุทธกาลจะเลือกสอนคนได้ฌานอยู่แล้วเป็นลำดับต้น ๆ เพราะพวกเหล่านี้เยื่อใยในรูปนามขันธ์ ๕ น้อยมาก เพราะฉะนั้น ถ้าได้ฟังธรรมก็จะบรรลุได้เร็วอย่างเจ้าแรก คือ พวกอาฬารดาบส อุทกดาบส พวกนี้ถ้าได้ฟังธรรมหน่อยก็บรรลุแล้ว ละนามกายด้วยมรรคอย่างเดียว ที่เขาจะต้องละนะ ที่เหลือเขาละมาหมดแล้ว กว่าจะได้ถึงเนว-สัญญานาสัญญายตนะ เขาละมามากจริง ๆ อย่างที่กล่าวนะ ละกามฉันทะด้วยเนกขัมมะ ละพยาบาทด้วยอัพยาบาท ละถีนมิทธะด้วยอาโลกสัญญา ละอรติด้วยปราโมทย์ ละวิจิกิจฉาด้วยการกำหนดธรรม ละอวิชชาด้วยญาณะ ละนิวรณ์ ๕ ด้วยปฐมฌาน ละวิตกวิจารด้วยทุติยฌาน ละปีติด้วยตติยฌาน ละสุขทุกข์เป็นต้นด้วยจตุตถฌาน ละรูปสัญญา ปฏิฆสัญญา นานัตตสัญญา ด้วยอากาสานัญจายตนะ ละอากาสานัญจายตนะด้วยวิญญาณัญจายตนะ ละวิญญาณัญจายตนะด้วยอากิญจัญญายตนะ ละอากิญจัญญายตนะด้วยเนว-สัญญานาสัญญายตนะ เขาละมาขนาดไหนแล้ว เพราะฉะนั้น เรื่องละนี่เขาคุ้นเคยมาก เขามีความสุขกับการละมาก ว่าอย่างนั้นเถอะ ถ้าเขารู้แนวทางที่จะอบรมเจริญอริยมรรคนะ เขาละฉันทราคะในฌานเหล่านั้น ไม่ใช่ภาระสำหรับเขา แต่ว่ากลุ่มเหล่านี้นี่พระองค์ตรัสว่า “มหาชานิโย” คือเสื่อมใหญ่ เพราะไม่ได้ฟังธรรม คือไม่ใช่วิสัยที่เขาจะปฏิบัติบรรลุเอง ถ้าไม่อาศัยคำสอน เพราะว่าพื้นฐานของสัตว์ทั้งหลายอย่างไรก็ตาม อยู่บนพื้นฐานอัตตวาทุปาทาน ไม่สามารถละความสำคัญว่าเป็น

ตนได้ เพราะฉะนั้น ประกาศอนัตตาไม่ได้ ไม่สำคัญว่าเป็นตนก็สำคัญว่าเป็นของตน เพราะฉะนั้น อัตตวาทุปาทานนี่ เดี๋ยวเราเรียนข้างหน้าจะกล่าวถึงว่ามันยิ่งใหญ่พอ ๆ กับว่า เหมือนแผ่นดิน หมู่สัตว์ทั้งหลายนี่ประดุจกระต่าย อัตตวาทุปาทานนี่ มันยิ่งใหญ่เท่ากับแผ่นดิน เพราะฉะนั้น เดินไปตรงไหน ปุถุชนนี่กลัวตัวเองขาดสูญที่สุด เพราะว่าพื้นฐานมีความเห็นผิดว่า มีตนนี่ยิ่งใหญ่จริง ๆ

ท่านผู้การ : เรียกว่าถึงจะละอย่างไรก็แล้วแต่ ก็ยังไม่ได้ละสักกายทิฏฐิเลย

พระอาจารย์สมบัติ : คือพื้นฐานเขาไม่เคยทำปริญญา เพื่อตัดฉันทราคะโดยประการทั้งปวง ฉะนั้น การละพื้นฐานนี่ เขาก็ยังอยู่บนหลักการอัตตวาทุ-ปาทานอยู่ดี เขาถือว่ามีอัตตา เมื่อเสวยความสุขระดับนั้น ในวาระว่าด้วยนิพพานวาระสุดท้ายนี่ พวกนี้เขาถือว่าอรูปฌานนี่เป็นนิพพาน ตนไปเสวยสุขในนิพพาน ที่จะสำคัญว่าไม่ใช่ตน มันยากมาก ๆ มีใครบ้างที่บอกว่าใจนี่ไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงละใจเสีย ใจที่เธอทั้งหลายละแล้วจักเป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุข มีแต่ยกคุณค่าให้ใจใช่ไหม ? ยกให้ใจมาก ยกย่องพญาจิตราชคือจิตนี่ ยกจริง ๆ แต่ธรรมะของพระพุทธองค์สอนว่า ใจหรือมโนไม่ใช่ของเธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงละมโนเสีย มโนที่เธอทั้งหลายละแล้วจะเป็นไปเพื่อประโยชน์และความสุข

เพราะฉะนั้น พระองค์สอนให้ละหมดเลย ที่เรียกว่าคำสอนของพระอริยะนี่ จะห่างกับของปุถุชนอย่างกับฟ้ากับเหว ห่างกันมาก ๆ เลย เทียบกันไม่ติด ฉะนั้น ใครที่ไม่ได้สั่งสมบุญมา ฟังคำสอนลักษณะนี้ รับยากมาก โอ๊ ! นี่จะต้องละหมดเลยหรือนี่ จะต้องจากหมดเลยหรือนี่ ? จะต้องมีอุบายแบบพระพุทธเจ้าสอนพระเจ้าปุกกุสาติ ต้องสอนอย่างนั้นจึงจักได้ ถ้ามาขึ้นบอกต้องละนะ ต้องละนะ อย่างนี้นะ เขาเคืองตายเลย เขาก็ละไม่ได้หรอก จะต้องมีอุบายแบบที่พระพุทธเจ้าสอนพระเจ้าปุกกุสาตินั่นแหละ ...

บทที่ ๖

ตามเห็นว่าไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา

ท่านผู้การ : ผมเคยเอามาลองคิดบ่อย ๆ ครับ ตอนที่ทำปริญญา เช่น เอาจักขุมาทำปริญญานะครับ พอตรึก ๆๆๆ ไป ถึงครั้งสุดท้าย เราเห็นแล้วว่า เอ๊อ !... ตานี่มันเกิดจากปัจจัยอย่างนั้น ๆ แต่ละปัจจัยก็ไม่มีความเที่ยง ไม่มีความยั่งยืนเลยนี่ อย่างนี้เรารู้แล้วว่า ตาของเรานี่ไม่เที่ยงแน่นอนนะ เมื่อไม่เที่ยง พระองค์ก็ตรัสว่า ถ้าไม่เที่ยงเป็นสุขหรือเป็นทุกข์ เราก็ตอบได้ว่า มันเป็นทุกข์ ไม่เที่ยงด้วย เป็นทุกข์ด้วย ควรหรือที่จะไปยึดว่า นั่นเป็นของเรา เออ ! ไม่ใช่ของเรา ไม่ใช่ของเราจริง ๆ เอ๊ะ !... เรามานึก เอ๊ะ !... มันไม่ใช่ของเราจริง ๆ เรามานึกสิ มันไม่ใช่ของเราจริง ๆ อย่างไร

พระอาจารย์สมบัติ : คือจริง ๆ แล้วมันไม่ใช่ แต่ว่าเมาน่ะ ความเมาด้วยฉันทะราคะนี่ เลยสำคัญว่ามันใช่ ทีนี้ การที่จะคิดว่า นั่นไมใช่ของเรา เป็นต้นนี่ พระพุทธเจ้าสอนให้ตามเห็น ที่เรียกว่า “สมนุปัสสนา” ให้ตามเห็น ปกติคำว่า “อนุปัสสนา” ก็ตามเห็น เพิ่ม “ส” เข้ามาอีก เพิ่มหนักแน่นเข้ามาอีก ต้องตามเห็นจริง ๆ เลย ตามเห็นว่าไมใช่เรา ไม่ใช่ของเรา ตามเห็นอย่างนี้แค่ไหน ? บอกว่าเว้นแต่หลับนั่นแหละ จึงจะเพียงพอแก่การตัดฉันทราคะได้ คือเราวิจัยไปแล้ว บอกมันใช่หละ แต่ว่ามันละไม่ได้ เปรียบเหมือนอะไร ? ว่ามองเห็นเลย น้ำดื่มมันวางอยู่ตรงนั้น แต่ว่ามันตักดื่มไม่ได้ ลักษณะนั้นรู้อยู่แล้ว อุปมาเปรียบเทียบเหมือนกับว่า ถ้าปลดหนี้ก้อนนี้ได้ สบายแน่ ว่าแต่ว่า มันก้อนโตเหลือเกิน ...

ท่านผู้การ : ถ้าเข้าใจจริง ๆ ก็คงจะเหลือแต่ความเพียรอย่างเดียวสิครับ

พระอาจารย์สมบัติ : อยู่ในกีฏาคิริสูตรกับจังกีสูตร เมื่อใคร่ครวญโดยแยบคายก็จักตั้งความเพียร คือเมื่อพิจารณาโดยเหตุผลทั้งหมดแล้ว มีอยู่ทางเดียวคือเพียรอย่างเดียว ไม่มีทางอื่น คือเพียรเจริญสิ่งนั้น ที่เรียกว่า "นิยยานิกธรรม" เพียรเจริญตัวกุศลธรรมที่นำออกจากทุกข์ เรารู้อยู่แล้วว่าไม่ดี เปรียบเหมือนว่าเราอยู่ในประเทศที่มีภัยสงครามรอบด้าน มีการรบการเข่นฆ่า มันไม่น่าอยู่โดยประการทั้งปวงใช่ไหม ? เราก็อยากออกอยู่เหมือนกัน แต่ว่า ... ค่าเดินทางอะไรไม่มีสักอย่าง อันนี้คือปัญหา อย่างไรมันก็ออกไม่ได้อยู่แล้ว

ท่านผู้การ : ที่กล่าวอย่างนี้ก็หมายความว่า ต้องขึ้นอยู่กับพื้นฐานของสุจริต ๓ ถูกไหมครับ ? ถ้าพูดถึงปริญญาในลักขณหาระ หมายความว่า ผู้นั้นได้มีพื้นฐานที่เป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์เรียบร้อยแล้ว หรือมีสุจริต ๓ แล้ว ...

พระอาจารย์สมบัติ : พวกนี้สุจริตดีอยู่แล้ว เพียงแต่ว่าเพียรน้อยไป คือ อาตาปีมันไม่มีกำลัง อกุศลในวัตถุนั้น เขายังตัดฉันทราคะไม่ได้ กุศลที่เป็นไปเพื่อตัดฉันทะราคะ เขาก็ยังไม่เจริญ ถ้าศึกษาเรียกว่าปริญญาจนถึงระดับสูง วิเคราะห์อารมณ์ใดแล้ว ยังแทงตลอดนิพพานไม่ได้ ถือว่าอารมณ์นั้นยังรู้ไม่จริง ตัดฉันทราคะในวัตถุนั้นไม่ได้ เพราะฉะนั้น ก็ค้นคว้าพิจารณาอย่างนี้โดยแยบคายกว่าจะแทงตลอด "อสังขตธาตุ" ได้ ที่สำคัญคือถึงเข้าใจแนวทางแล้วเท่าที่รู้จักนะ ไม่ค่อยมีใครเจริญ ถึงรู้ ... แต่ส่วนใหญ่ก็ไม่ค่อยเจริญ เหมือนอย่างรู้ว่าวิธีที่พ้นทุกข์ เดินเส้นนี้ รู้นะ แต่ว่าดูเหมือนว่าเขาไม่มีธุระอะไรเลยที่จะไป แต่ก็ยังนึกขำถึงโยมคนหนึ่ง เขาบอกว่า เขาไม่มีธุระอะไรเลยที่นิพพาน ของอาตมาเข้าใจว่า คนกลุ่มนี้ก็มีมิใช่น้อย

คือคำถามมันเหมือนอย่างว่า ตั้งเป็นโจทย์ ถ้ามองเป็นรูปธรรมนี่ มีชายบ้านนอกคนหนึ่งเข้ามาที่กรุงเทพ หวังความเป็นมหาเศรษฐีอยู่ในกรุงเทพนี่ ถามว่าจะต้องใช้องค์ประกอบอะไรบ้าง ฉันใดก็ดี ผู้ที่หวังอธิปเตยยะ อริยมรรคนี่เรียกว่าอธิปเตยยธรรม เป็นธรรมที่เรียกว่าอธิบดี อธิบดีอันนี้ ซึ่งตรงข้ามกับยาจก ตรงกันข้ามกับโลกียะ องค์ประกอบที่จะทำให้อริยมรรคเกิดนี่ต้องมีมาก ถ้าเรานำพระสูตรหลาย ๆ สูตรมาจับ สำหรับบุคคลที่มีญาตปริญญากับตีรณ-ปริญญาดีอยู่แล้ว อันนี้เราคุยระดับสูงเข้าไปอีกว่า ญาตปริญญา ตีรณปริญญาไม่ใช่ภาระสำหรับเขาแล้ว ที่เหลือคือการตามเห็นด้วยอนุปัสสนา ๗ นั้นเขาดีขนาดไหน ? ถามว่า อย่างที่เราทั้งหลายก็สาธยายอาทิตตปริยายสูตรกันได้หลายคนแล้ว ตาร้อนจริงหรือเย็นในอัธยาศัยของเรา ร้อนหรือเย็น (เสียงผู้ฟังตอบว่าร้อน) อื๊อ ... สาธุ ขอให้จริงเถอะ ร้อนหรือเย็น นึกถึงธรรมะได้ทีหนึ่งก็บอก ... ร้อน ถ้าลืมคำสอนเมื่อไหร่ก็ ... เย็น ก็นึกถึงคำสอนกับไม่นึก อันไหนบ่อยกว่ากัน รู้ได้เลยว่า อะไรร้อน อะไรเย็นกว่ากัน

ทีนี้ถามว่า ถ้าร้อนอย่างนั้นทั้งหมดเลย เอาสรุปว่า อัธยาศัยน้อมใจไปปรารภธรรมะ ๓๐ ปิยรูปสาตรูป ๖๐ ก็ได้ ๓๐ ก็ได้ คิดอย่างไรก็ร้อนหมดเลย สำคัญว่าจะตรัสรู้หรือไม่ อยู่ที่องค์ประกอบอื่น ๆ อีก เพราะว่า นี้ทุกขสัจโดยกิจของเขา คือ ญาตปริญญา ตีรณปริญญา ปหานปริญญา ที่เป็นโลกียะเหล่านี้ทำได้ดี แต่การบรรลุอยู่ที่ภาวนา เพราะฉะนั้น ในตอนท้ายนันทโกวาทสูตรซึ่งศึกษาใหม่ ๆ สงสัยว่า อ้าว ! ก็พิจารณารูปเป็นต้น อายตนะภายใน อายตนะภายนอก วิญญาณ ผัสสะ เวทนา ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตา สำคัญว่าไม่ใช่เรา ไม่ใช่ของเรา เสร็จแล้วนี่ ทำไมพระนันทกะจึงแสดงว่า เจริญสติสัมโพชฌงค์ อาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธะ น้อมไปเพื่อการสละอีกครั้งหนึ่ง ทำไมจึงต้องแสดงอย่างนี้ในตอนท้าย หลายสูตรมากแสดงอย่างนี้หมดเลย

เจริญมรรคมีองค์ ๘ อาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธะ น้อมไปเพื่อการสละ เจริญสัมมัปปธาน ๔ อาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธะ น้อมไปเพื่อการสละ เจริญอิทธิบาท อินทรีย์ พละ หรือโพชฌงค์ก็ตาม อาศัยวิเวก อาศัยวิราคะ อาศัยนิโรธะ น้อมไปเพื่อการสละ เพราะฉะนั้น น้อมไปเพื่อการออกจริง ๆ ต้องเป็นคนที่คิดว่า จะออกอย่างแรงกล้า มันจึงจะออกได้ ตั้งใจออกว่าอย่างนั้นเถอะ เจริญเพื่อออกจริง ๆ จึงจักได้ แต่ถ้าอย่างที่เราทั้งหลายปรารภกันถึงเห็นไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นอนัตตานี่ ก็ด้วยอนุมานสัทธาว่า คงออกได้ ถ้าคิดขนาดนี้คงออกได้ แต่ว่าถ้าคิดถึงขนาดนั้นยังมีขั้นตอนต่อไปอีก เพราะฉะนั้นเดี๋ยวก็พูดไปหมดซะเลย ก็กลัวว่าจะว่าไม่ไปแล้ว อยู่ได้ แต่ว่าอยู่แล้วมันจะร้อนนาน เชื่อเถอะ...

ในสุทธาวาสพรหมนี่ จริง ๆ แล้วเป็นภูมิที่เป็นวิวัฏฏะ ถ้าว่าไปแล้วก็แทบจะไม่จำเป็นจะต้องเอามาทำปริญญาอะไรสักเท่าไร เพราะว่า ภูมิที่เป็นไปในวัฏฏะนี่ ภูมิที่เป็นสายวัฏฏะก็คือพรหมชั้นปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน ที่เรียกว่าถึงเวหัปผลาพรหม หรืออสัญญสัตตาพรหม พรหมที่มีรูปที่ยังมีรูปอยู่ ยังเกี่ยวข้องกับรูปอยู่ อันนี้ฝ่ายวัฏฏะ ฝ่ายที่เป็นทุกข์กับสมุทัย ฝ่ายที่จะต้องเอามาทำปริญญากิจอย่างแรงกล้า แต่ถ้าเป็นสุทธาวาสก็เป็นของพระอนาคามีอย่างเดียว เพราะว่าเทวดาชั้นอนาคามีกับพระอรหันต์จึงจะอยู่สุทธาวาสได้ คำว่า "สุทธาวาส" มาจากคำว่า "สุทธิ" หรือ "สุทธะ" คำนี้หมายถึง ความบริสุทธิ์ หมายถึง พระอนาคามีกับพระอรหันต์ เทวดาชั้นฝ่ายวิวัฏฏะ คือ พรหมต่าง ๆ เหล่านี้มีอายุเป็นพัน ๆ กัป เช่น สุทธาวาสพรหมนี่มีอายุเป็นพันกัป อายุยืนมาก แต่ว่าถึงอายุยืนเป็นหลายพันกัปก็ตาม แต่ถ้าเทียบความเป็นไปของวัฏฏะ ซึ่งบางทีเป็นอสงไขยจึงจะมีพระพุทธเจ้าหนึ่งองค์ อย่างเราพูดถึงกัปที่มีพระพุทธเจ้า ๔ พระองค์ คือ พระพุทธเจ้าตัณหังกร

เมธังกร สรณังกร แล้วก็ทีปังกร พระโพธิสัตว์ได้รับพุทธพยากรณ์ใช่ไหม หลังจากนั้นพระพุทธศาสนาไม่มีอีกหนึ่งอสงไขย หนึ่งอสงไขยกัปนะ ว่างมาตลอดหนึ่งอสงไขยกัป จึงมีพระพุทธเจ้าพระนามว่าโกณฑัญญะมาหนึ่งองค์ แล้วก็ว่างอีกเป็นอสงไขย จึงจะมีพระพุทธเจ้ามังคละมาอีกองค์หนึ่ง เขาเรียกว่าเป็นอสงไขย ๆ เลย กว่าจะมีพระพุทธเจ้าแต่ละองค์ขึ้นมา ในระหว่างนี้ ถ้าไม่มีบุญพอ ไม่ได้เป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า เหงาไปเถอะ อยู่ว่างไปเลย ถึงสั่งสมบุญมาก็ค้างเติ่งอยู่นั่นแหละ เพราะว่าค่ารถนี่เก็บไว้เยอะแล้ว แต่ว่าไม่มีรถออกสักคันเลยน่ะ จะไปอย่างไรล่ะ อย่างสะสมบุญทั้งหลาย ก็เหมือนกับสะสมค่ารถค่าเรืออยู่นั่นแหละ แต่ถ้ารถเรือใหญ่ ๆ แบบพระพุทธเจ้ามานี่ ถ้าไม่มีแบบนั้นมานะ อย่างไรก็อยู่ค้างดาว ค้างฟ้าอยู่นั่นแหละ ถามว่า เวลาที่มีพระพุทธเจ้ากับไม่มี อันไหนมากกว่ากัน ? บอกได้เลยว่า สมัยที่ไม่มีพระพุทธศาสนานี่มีมากเหลือเกิน

ถ้าจะว่าไปแล้ว พระพุทธศาสนาไม่ใช่ศาสนาปกติของโลกก็ไม่ผิด พวกพราหมณ์ทั้งหลายเขาก็บ่นว่า พระพุทธศาสนาเป็นของมีชั่วครั้งชั่วคราว ของเขาสิมีมานานแล้ว เขาว่าอย่างนั้น ของเขาสิมีอยู่ประจำ พระพุทธศาสนาเพิ่งมีไม่นานนี่เอง ก็บอกว่า ใช่ น้านนาน ! จึงจะมีทีหนึ่ง **พุทฺธุปฺปาโท จ ทุลฺลโภ** พระพุทธเจ้าเกิดขึ้นในโลกเป็นของยาก ยากอย่างไร ทำไมจึงยาก ที่ยากข้อแรกเลยนะ บารมีนี่ ถ้าจะว่ายากก็ยาก จะว่าไม่ยากก็ไม่ยาก ที่ยากกว่านั้นอีกคือ ทำธรรมสโมธานให้ได้ประกอบองค์ ๘ เพื่อจะได้ทำอภินิหาร คือการตั้งความปรารถนา อันนี้ยาก คือ จำเป็นจะต้องทำธรรมสโมธานให้ได้ครบ ๘ ข้อก่อน ...

บทที่ ๗

พระมหากรุณาธิคุณ

พระอาจารย์สมบัติ : ธรรมสโมธาน ๘ คืออะไรบ้าง ? เกิดเป็นมนุษย์ ๑ ต้องเป็นผู้ชาย ๑ เป็นผู้ชายแล้วก็ต้องออกบวช ๑ ออกบวชแล้วก็ต้องได้อภิญญาห้า สมาบัติแปด ๑ แล้วก็ต้องพบพระพุทธเจ้า ๑ พบพระพุทธเจ้าแล้ว ชาตินั้นก็ต้องมีอุปนิสัยอรหัตผลอยู่ พร้อมจะบรรลุอรหัตผล ๑ แล้วก็ถวายชีวิตให้แก่พระพุทธเจ้า ๑ แล้วมีฉันทะปรารถนาจะเป็นพระพุทธเจ้าอย่างแรงกล้า แล้วตั้งความปรารถนา ๑ องค์ประกอบ ๘ ประการนี่ ทำให้ความปรารถนาสำเร็จ ทีนี้พอมีองค์ประกอบ ๘ ประการแล้ว ต้องค้นบารมีทั้ง ๓๐ เอง วิจัยเรื่องบารมี ๑๐ เองทั้งหมด หลังจากนั้นบารมีจึงเริ่มบำเพ็ญขึ้น ฉะนั้นก่อนหน้านี้มา เป็นการหาธรรมสโมธานให้ครบองค์ ๘ หลังจากนั้นบำเพ็ญอีก ๔ อสงไขยแสนกัป อันนี้เป็นพระพุทธเจ้าแบบปัญญาธิกะ ถ้าเป็นศรัทธาธิกะก็ ๘ อสงไขยแสนกัป อย่างพระพุทธเจ้าองค์ก่อน พระพุทธเจ้ากัสสปะนี่ ๘ อสงไขยแสนกัป ถ้าอย่างพระพุทธเจ้าที่จะมาตรัสรู้องค์ใหม่ พระศรีอริยเมตไตรยนี่ ท่านนั้นเป็น วิริยาธิกะ บำเพ็ญ ๑๖ อสงไขยแสนกัป ฉะนั้นก็ถามว่า ที่ยาก ๆ ทั้งหมดเหล่านั้น คือ ธรรมสโมธาน ๘ นี่ยากกว่าเพื่อน

ถ้าได้ธรรมสโมธาน ๘ แล้ว ได้แล้ว ได้อภินิหารประกอบไปด้วยองค์ ๘ ได้รับพระพุทธพยากรณ์ หลังจากนั้นมาก็นับวันจบได้แล้ว แต่ถ้าก่อนหน้านั้นมาใครแม้กระทั่งตั้งความปรารถนาอรหัตผลไว้ จะบรรลุวันนี้แล้ว ไม่เอา ไม่เอาน่ะ แต่รอเป็นพระพุทธเจ้า ต้องทนอยู่ในวัฏฏะอีก ๔ อสงไขยแสนกัป อย่างน้อยนะ ถามว่ามันเหน็ดเหนื่อยขนาดไหน ? ก็ยังอยู่ในแวดวงของคนมีกิเลสตลอด ๔ อสงไขยแสนกัป จะต้องทนอยู่ในอบายนานขนาดไหน ? ถ้าไม่อาศัยกรุณาจริง ๆ ทำไม่ได้หรอก ถ้าไม่มีมหากรุณาจริง ๆ นะ

ศึกษาคุณของพระพุทธเจ้าถึงตรงนี้แล้ว เห็นพระมหากรุณาธิคุณมากจริงๆ ถ้าไม่มีพระมหากรุณาอย่างแท้จริง ทำไม่ได้ คิดดูนะ ปกติแล้วสัตว์ทั้งหลายเห็นแก่ประโยชน์ตนเป็นหลัก ถ้าประโยชน์ตนสำเร็จแล้ว สัตว์ทั้งหลายโดยมากขวนขวายน้อยแล้วนะ เหมือนกับว่าอะไร ถ้าฉันได้สมประสงค์แล้วก็เลิกขวนขวายล่ะ พอล่ะ แต่ของพระองค์ไม่เป็นอย่างนั้น ถือเอาคนอื่นสำเร็จเป็นปริมาณ ถ้าคนอื่นยังไม่สำเร็จ ไม่พอนะ ยัง ... ยังใช้ไม่ได้ คือความคิดทุกอย่างให้คนอื่นหมด เป็นชีวิตที่เพื่อคนอื่น แล้วเพื่อคนอื่นแบบตัวเองเดือดร้อนด้วยคิดดู ไม่ได้เกี่ยวอะไรกับตัวเองแม้แต่นิดเดียว แต่ตัวเองต้องเดือดร้อนตลอดเวลา ถ้าใครศึกษา “มหากปิชาดก” จะเห็นชัดอย่างหนึ่ง ไปช่วยเขาให้มีชีวิตแล้วเขาจะทุบตัวเองให้ตาย แล้วก็ทุบแล้วไม่ตาย แล้วก็ยังช่วยเขาต่ออีก ถูกเขาทุบแล้วก็ยังช่วยชีวิตเขาอีกจนเขารอดตาย โดยไม่ได้เคยคิดทวงอะไรแม้แต่นิดเดียว ขอให้เขามีความสุขอย่างเดียว ตั้งใจที่จะช่วยเขาอย่างเดียว เพื่อที่จะบ่มบารมี (มหากปิชาดกมีเรื่องย่อว่า พราหมณ์คนหนึ่งหลงป่าอยู่หลายวัน ร้องครวญครางเพราะใกล้จะอดตาย พระโพธิสัตว์เป็นลิงใหญ่ได้ยินเสียงร้องก็มีใจกรุณา มาช่วยพาไปส่งยังถิ่นมนุษย์ ระหว่างทางใกล้ถึงถิ่นมนุษย์ ก็นั่งพักเหนื่อย นายพรานใจคดผู้อกตัญญู ด้วยความหิว จึงคิดฆ่าลิงเพื่อจะเอามาเป็นอาหาร เอาก้อนหินทุบหัวลิงจนเลือดไหลอาบ แต่ลิงไม่ตาย ได้สอนนายพรานว่าไม่ควรทำร้ายผู้มีคุณ แล้วยังเดินบอกทางไปห่าง ๆ เพื่อส่งนายพรานไปยังถิ่นมนุษย์ แต่ในที่สุดพราหมณ์อกตัญญูก็ถูกแผ่นดินสูบไปเกิดยังอเวจีมหานรก) ... เป็นพระพุทธเจ้าทำไม ? ... จะได้ช่วยเขาต่อไป ช่วยได้มากกว่าเดิม เท่านั้นเองนะ แม้แต่บำเพ็ญบารมี ทานบารมี ให้ก็ให้คนอื่นเขามีความสุข ต้องการให้ความสุขคนอื่นจริง ๆ เป็นผู้ที่มองสัตว์ทั้งหลายประดุจบุตรน้อย ๆ ของตนที่ตัวเองต้องรับภาระ ที่ตัวเองต้องช่วยเหลือ ซึ่งก็เรียกว่าถ้าบุคคลธรรมดา มีโยมคนหนึ่งเขาบอกว่า แค่คิดนี่เขาก็ตกใจแล้ว อย่าว่าปรารถนาเลย

ถ้าคิดอีกแง่หนึ่งนะ โดยเฉพาะ ถ้าเรารู้อัธยาศัยของพระโพธิสัตว์จริง ๆ เราจะเข้าใจท่านขึ้นอีกเยอะเลย อัธยาศัยท่านมี ๖ เรียกว่า อัธยาศัย ๖ คือ (๑) อโลภัชฌาศัย อยู่ในโลกโดยที่ไม่กำหนัดในโลกเลย (๒) อโทสัชฌาศัย ไม่คิดประทุษร้ายต่อโลกโดยประการทั้งปวง (๓) อโมหัชฌาศัย ไม่ลุ่มหลงกับโลก ก็คือเห็นโทษของความโลภ ความโกรธ ความหลง อันนี้นี่พื้นฐานแล้วใช่ไหม แล้วข้อต่อไปอีก (๔) วิเวกัชฌาศัย ไม่ชอบคลุกคลี คนที่ไม่ชอบคลุกคลีแต่ต้องเกี่ยวข้องกับคนตลอดเวลานี่ ถามว่ามันทุกข์ขนาดไหน ถ้าใครไม่เป็นไม่รู้หรอก แต่ถ้าคนเป็นเช่นนี้จะรู้เลย มันเหมือนอะไร ? เอาแค่ผู้การคนธรรมดา เหมือนกับผู้การเป็นคนชอบเงียบ ๆ ไม่ค่อยชอบคลุกคลี ถามว่า แล้วต้องคลุกคลีจะเดือดร้อนขนาดไหน ? คิดดู สำหรับคนที่ไม่ชอบคลุกคลีเลยนะ แล้วมันต้องเกี่ยวข้องกับคนตลอดเลยนี่ มันเดือดร้อนขนาดไหน แล้วก็ต่อไป (๕) เนกขัมมัชฌาศัย ต้องการออกอย่างเดียว แต่ต้องอยู่ในแวดวงที่ทุกคนจะต้องเอา ตัวเองนี่จึงต้องน้อมออกอย่างเดียว แล้วก็ (๖) นิสสรณัชฌาศัย เบื่อภพเต็มทีแล้ว แต่ว่าต้องทนอยู่ เพราะกรุณาแท้จริง

ถ้าตอนนี้ยุคนี้ พอจะอุปมาได้บ้าง ก็เหมือนกับว่า พ่อแม่หลายคนนะอย่างโยมคนหนึ่งมาเล่าให้ฟังว่า ผมนี่หวังว่าจะหาทุนไว้สักก้อนหนึ่งเพื่อไว้ให้ลูกเขาว่าอย่างนั้น ที่เขาเดือดร้อนอยู่ทุกวันนี้ เขาหวังเรื่องลูกอย่างเดียว เรื่องของตัวเขาเลิกคิดไปตั้งนานแล้ว เรื่องของตัวเองนะ แต่ทุกอย่างเขาคิดแต่เรื่องของลูก หวังความเจริญของลูกอย่างเดียว ยอมเหน็ดเหนื่อยลำบากกาย ลำบากใจ ทำทุกอย่างเพื่อลูกไปหมดเลย คือ ทั้ง ๆ ที่เรียกว่าเฉพาะลำพังตนนี่ไม่มีอะไรแล้ว ผู้ที่บำเพ็ญบารมีเป็นพระพุทธเจ้า หรือว่าพระพุทธเจ้าของเรานี่ พระองค์เป็นอย่างนั้นจริง ๆ บรรลุแล้วก็ไปเที่ยวสอนคนอื่น ไม่ใช่สบายอะไร ไปเที่ยวสอนคนอื่นให้เขาได้บรรลุ แต่ถามว่า ไปสอนแล้วเขารับง่าย ๆ ไหม ? ไม่ใช่ ... ไปให้เขาด่าทั้งคืน ไปให้เขาทะเลาะด้วยตั้งนาน ... อย่างไปโปรดอาฬวกยักษ์ อาฬวกยักษ์หาเรื่องอยู่เกือบสว่าง แล้วก็ไปโปรดพราหมณ์บางคน ไปให้เขาด่าเสียจนเขาหายโกรธ เอ้อ ! เขาด่าไปจนเขาหายโกรธ จึงจะสอนเขาได้ แล้วไปให้เขา

หาเรื่อง โอ๊ย ! ...ก็คิด ๆ ดูนะว่า จะต้องทนขนาดนั้น เพื่อสงเคราะห์ผู้อื่น ทั้ง ๆ ที่เรียกว่าไม่มีใจมีฉันทราคะในอุปาทานขันธ์เลยแม้แต่นิดเดียว ท่านจะเหน็ดเหนื่อยขนาดไหน ? ท่านจะลำบากขนาดไหน ?...

เพราะฉะนั้น ถ้าเรารู้คุณอย่างนี้แล้ว การอ่านพระไตรปิฎกแต่ละครั้งนี่ เราจะเห็นว่า กว่าจะเป็นพระพุทธเจ้าแสดงธรรมให้เราฟังนี่ บัญญัติมาเป็นพระไตรปิฎก สอนให้เราได้เรียนได้ศึกษานี่ ไม่ใช่ได้มาโดยง่าย ๆ เลย เราก็ควรที่จะมีกุศลฉันทะอย่างเต็มที่ ที่จะเรียน ที่จะศึกษา โดยที่ว่ามีความสุขกับการ ศึกษา เหมือนกับต้นชั่วโมงที่กล่าวว่า เมื่อไรนะจะได้รู้สึกว่า นี่บัญชีทรัพย์สินที่เรามีอยู่ มีใจรัก มีใจข้อง แต่ละอย่าง ๆ นี่ พระสูตรแต่ละสูตรเป็นอมตะจริง ๆ เรียกว่ามีค่ายิ่งกว่าอมตะอะไรในโลกนี้ทั้งหมดเลย เพราะธรรมะแต่ละอย่างที่พระพุทธเจ้าสอนคู่ควรแก่โลกุตตระ เพราะฉะนั้น เราจึงควรที่จะภูมิใจ ควรที่จะมีปีติปราโมทย์ ศึกษาอย่างนี้ ศึกษาให้เป็นไปกับกุศลทั้งวันทั้งคืน เพราะ ฉะนั้น คำว่าศึกษาหรือสิกขาในศาสนานี้ ก็หมายถึง อธิศีลสิกขา อธิจิตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา การเรียน การอ่าน การฟังพระไตรปิฎก ก็เพื่ออบรมไตรสิกขา สิกขาที่พระพุทธเจ้าสอนหยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด นั่นหละจึงจะเป็นความหลุดพ้นจากวัฏฏะทุกข์ทั้งปวง

วันนี้ก็ใช้เวลาแต่เพียงเท่านี้ ด้วยผลแห่งกุศลที่ได้ฟังธรรมนี้ ก็ขอให้ได้เห็นพระพุทธคุณของพระพุทธเจ้าที่แสดงธรรม เพื่อความพ้นทุกข์ รู้จักความปฏิบัติดีของพระสงฆ์ทั้งหลาย ที่ปฏิบัติเพื่อดับทุกข์ และก็พระนิพพานที่พระพุทธเจ้าแสดงถึง ก็เป็นธรรมะที่นำออกจากทุกข์ ก็ขอให้ประสบกับพระนิพพานเป็นที่พ้นทุกข์โดยทั่วหน้ากัน

ในที่สุดนี้ ขอสัพพมงคลจงมีแก่ท่าน ขอเหล่าเทวดาทั้งปวงจงรักษาท่านด้วยพุทธานุภาพ ธรรมานุภาพ สังฆานุภาพ ขอความสวัสดีจงมีแก่ท่านตลอดไป ก็อนุโมทนาเป็นอย่างยิ่ง เจริญพร.

รายนามผู้มีจิตศรัทธาพิมพ์หนังสือ

ธรรมบรรยายตามพระไตรปิฎก
ส่วนหนึ่งจากมูลปริยายสูตร ชุดสติปัฏฐาน
ธรรมบรรยายโดย พระอาจารย์สมบัติ นันทิโก
(ช่วงวิทยุธรรมะหมายเลข ๓๘๔๔-๓๘๕๐)

๑.	คุณแม่ถวิล จันทะมา และครอบครัว	๕๐๐ บาท
๒.	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	๓๐๐ บาท
๓.	ครอบครัววรเวชวิจิตร	๑,๕๐๐ บาท
๔.	คุณแม่จิ้วเกียง แซ่เจี่ย	๒๐๐ บาท
๕.	แพทย์หญิงดวงทิพย์ สุนทรเลขา และครอบครัว	๑,๐๐๐ บาท
๖.	คุณซิวเต็ก แซ่อึ้ง	๑๗๐ บาท
๗.	ศ.ดร.ชุลี โจนส์ และครอบครัวอุบลสัคคะ	๑,๐๐๐ บาท
๘.	พลโทหญิงพรทิตา ชัยอำนวย	๕๐๐ บาท
๙.	คุณศิริพร ศรีมโนรถ	๒๐๐ บาท
๑๐.	คุณเชิดชัย ศรีคำนวน	๒๐๐ บาท
๑๑.	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	๒๐๐ บาท
๑๒.	คุณสุรีย์ พันเจริญ	๑๗,๐๐๐ บาท
๑๓.	คุณภาคินี-ปฏิญญา ปัทมะสุคนธ์	๓๐๐ บาท
๑๔.	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	๒๐๐ บาท
๑๕.	ช่องธัมมยูทูป รัตนะนาถะ	๑,๐๐๐ บาท
๑๖.	คุณพ่อชัยยศ และคุณแม่รัชนี เอกสกุลกล้า	๔๐๐ บาท
๑๗.	คุณอุษา มั่นประเสริฐ	๓๐๐ บาท
๑๘.	คุณณัฐญา โทณานนท์	๓๐๐ บาท
๑๙.	ผศ.ดร.นพ.อภิรัตน์ หวังธีระประเสริฐ และครอบครัว	๕๐๐ บาท
๒๐.	คุณกิติมา จิรานุภัทร	๒๐๐ บาท
๒๑.	คุณบงกช ชิ้นเจริญชัย	๓๐๐ บาท
๒๒.	คุณวสันต์ กุลสุวรรณ	๓๐๐ บาท
๒๓.	คุณแน่งน้อย ศรีสมถวิล	๑,๐๐๐ บาท
๒๔.	คุณเฉลิมชัย พันธ์เพ็ชร	๓๐๐ บาท
๒๕.	คุณกิตติศักดิ์ ประชุมพร	๕๐๐ บาท
๒๖.	คุณศรีสมพร รักชีวงศ์	๑๐๐ บาท
๒๗.	คุณวิไลวรรณ เหลี่ยมสิงขร	๓๐๐ บาท
๒๘.	คุณสุวรรณ วารินทร์	๒๐๐ บาท
๒๙.	คุณสาลินี พึ่งวงศ์สำราญ	๒๐๐ บาท

๓๐.	คุณอุบล พันธุ์แสงจิต	๓๔๐ บาท
๓๑.	คุณจุไรรัตน์ นาคแก้ว	๕๓๙ บาท
๓๒.	คุณภวัต ลิ้มอุปถัมภ์	๒๐๐ บาท
๓๓.	กองทุนดอกบัวกลางน้ำ	๔,๕๐๐ บาท
๓๔.	ครอบครัวนรนราพันธ์	๓๐๐ บาท
๓๕.	ผศ.พญ.สุภาวดี มากะนัดถ์ และครอบครัว	๕๐๐ บาท
๓๖.	คุณวรรณี พายูรยาตร	๑,๐๐๐ บาท
๓๗.	คุณแม่สมบูรณ์ ไชยยศ	๓๐๐ บาท
๓๘.	คุณจิตรา รักแต่งาน	๓๐๐ บาท
๓๙.	คุณทศพล จึงทวีสูตร	๕๐๐ บาท
๔๐.	คุณยงยุทธ โสพิลา	๕๐๐ บาท
๔๑.	คุณสุพจน์ ตติยเมศฐ์	๕๐๐ บาท
๔๒.	คุณสมควร อินบัว	๒๐๐ บาท
๔๓.	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	๓,๐๐๐ บาท
๔๔.	คุณปัณฑิตา ถ้ำแก้ว	๓๐๐ บาท
๔๕.	คุณพิกุล อุตรนคร	๑,๓๐๐ บาท
๔๖.	ครอบครัวจุรณะโกเศศ ครอบครัววีระพงศ์พิทักษ์ ครอบครัวทองโอหาร	๑,๐๐๐ บาท
๔๗.	พ.อ.ปรีชา ภูมิสุทธิ์	๓๐๐ บาท
๔๘.	คุณกอบกุล เสถียรสุต	๕๐๐ บาท
๔๙.	คุณพิมชร คุณนวิยา กุลวานิช	๓๕๐ บาท
๕๐.	คุณวรรณนภา ด่านธนวานิช	๓๐๐ บาท
๕๑.	คุณปฏิญญา วชิระธรรมา	๓๐๐ บาท
๕๒.	คุณกาญจนา สว่างวงศ์	๕๐๐ บาท
๕๓.	คุณธนาภรณ์ หาญวิวัฒนกุล	๕๐๐ บาท
๕๔.	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	๒,๐๐๐ บาท
๕๕.	คุณภัชณี จันทร์เพ็ญ	๒๐๐ บาท
๕๖.	คุณวิเชียร มากพึ่งพร	๕๐๐ บาท
๕๗.	คุณมยุรี เชาวน์รัตนะ	๑,๐๐๐ บาท
๕๘.	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	๙๙ บาท
๕๙.	ครอบครัวจันทรมณี และครอบครัวโพธิรังสิยากร	๑,๐๐๐ บาท
๖๐.	รศ.นพ.พีระพล วอง และครอบครัว	๒,๐๐๐ บาท
๖๑.	นางสาวสิรินันท์ ตรียะเวชกุล และครอบครัว	๕,๐๐๐ บาท
๖๒.	ผศ.พญ.ดวงนภา รุ่งพิบูลโสภิษฐ์ และครอบครัว	๑,๐๐๐ บาท
๖๓.	นพ.ภูศิษฏ์ เรืองวาณิชยกุล	๑,๐๐๐ บาท
๖๔.	คุณพูลศักดิ์ ศุกลรัตน์มณีกร และครอบครัว	๒๐๐ บาท
๖๕.	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	๓,๐๐๐ บาท

๖๖.	นายธีร์ ดญ.ศรัณย์พร รัศมีเจริญ	๑,๐๐๐ บาท
๖๗.	นางประเทือง บุญศิริ	๙๐๐ บาท
๖๘.	พญ.ฉมาภรณ์ คลังรัตน์	๑,๐๐๐ บาท
๖๙.	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	๕,๐๐๐ บาท
๗๐.	ผศ.นพ.เอกอมร เทพพรหม และครอบครัว	๕๐๐ บาท
๗๑.	ศ.ดร.พญ.สุธาทิพย์ รศ.ดร.ภูพงษ์ พงษ์เจริญ และครอบครัว	๔,๐๐๐ บาท
๗๒.	รศ.ดร.ทพญ.อิชยา เยี่ยมวัฒนา และครอบครัว	๒,๐๐๐ บาท
๗๓.	พญ.ปัญจมาศ ไตรพรดีประเสริฐ และครอบครัว	๑,๐๐๐ บาท
๗๔.	คุณจริยา แซ่เตียว	๒๐๐ บาท
๗๕.	ผู้ไม่ประสงค์ออกนาม	๑,๐๐๐ บาท
๗๖.	นพ.สมศักดิ์ ศิริเทพทวี และครอบครัว	๑,๐๐๐ บาท
รวมเป็นเงินทั้งสิ้น (แปดหมื่นสองพันสี่ร้อยเก้าสิบแปดบาทถ้วน)		๘๒,๔๙๘ บาท

รายนามผู้มีจิตศรัทธาพิมพ์หนังสือ ถ้าผิดพลาดประการใด ผู้จัดพิมพ์ขออภัยมา ณ โอกาสนี้ด้วย

9 786166 081831